

Briselē, 30.1.2019.
COM(2019) 22 final

Pārdomu dokuments

Ceļā uz ilgtspējīgu Eiropu 2030. gadā

Ceļā uz ilgtspējīgu Eiropu 2030. gadā

Satura rādītājs

Priekšsēdētāja pirmā vietnieka F. Timmermansa un priekšsēdētāja vietnieka J. Katainena priekšvārds	2
1 Ilgtspējīga attīstība labākai iedzīvotāju iztikai — Eiropas konkurētspējas priekšrocības	3
2 ES un pasaules mēroga izaicinājumi	8
3 Virzībā uz ilgtspējīgu Eiropu līdz 2030. gadam	14
3.1 Politikas pamati ilgtspējīgai nākotnei	16
3.1.1 No lineārās uz aprites ekonomiku	16
3.1.2 Ilgtspēja “no lauka līdz pat šķīvī”	19
3.1.3 Nākotnes vajadzībām pielāgota enerģija, ēkas un mobilitāte	21
3.1.4 Sociāli taisnīgas pārejas nodrošināšana	24
3.2 Horizontālie faktori, kas veicina pāreju uz ilgtspēju	26
3.2.1 Izglītība, zinātne, tehnoloģija, pētniecība, inovācija un digitalizācija	26
3.2.2 Finansēs, cenas, nodokļi un konkurence	30
3.2.3 Atbildīga uzņēmējdarbība, korporatīvā sociālā atbildība un jauni uzņēmējdarbības modeļi	34
3.2.4 Atvērta un uz noteikumiem balstīta tirdzniecība	35
3.2.5 Pārvaldība un politikas saskaņotības nodrošināšana visos līmeņos	36
4 ES kā pasaules mēroga celmlauze ilgtspējīgas attīstības jomā	37
5 Nākotnes scenāriji	39

Priekšsēdētāja pirmā vietnieka F. Timmermansa un priekšsēdētāja vietnieka J. Katainena priekšvārds

Mēs, eiropieši, varam būt lepnī par saviem sasniegumiem. Integrācijas un ciešas sadarbības rezultātā esam panākuši vēl nepieredzētu labklājību, augstus sociālos standartus un lieliskas iespējas mūsu iedzīvotājiem. Mūsu līgumos esam nostiprinājuši mūsu kopējos demokrātijas, cilvēktiesību un tiesiskuma principus un vērtības, un esam izveidojuši vienotu un brīvu Eiropas Savienību.

Šie panākumi tika gūti, jo Eiropas iedzīvotāji latīņu uzlika augstu. Mūsu spēcīgās demokrātiskās kultūras veicina intensīvas debates, un tas ir pamatoti. Tomēr nevajadzētu ielīgt pašapmierinātībā un ļaut visam ritēt savā gaitā. Pastāvīgi jāuzlabo visu Eiropas iedzīvotāju dzīves līmenis, lai labāk aizsargātu, aizstāvētu un iespēcinātu cilvēkus, kā arī lai stiprinātu iedzīvotāju drošību, saskaroties ar dažādiem apdraudējumiem, neatkarīgi no tā, vai tos rada terorisms vai klimata pārmaiņas.

Pasaule mainās, un mēs piedzīvojam ceturto rūpniecības revolūciju. Viss mainās, un tas skar ikvienu. Uzskatīt pretēji nozīmē noliegt veselo saprātu. Jautājums ir par to, vai mēs esam pārmaiņu upuri un vai arī mēs tās pieņemsim un virzīsim. Eiropas iedzīvotāji saskaras ar neatliekamām problēmām, piemēram, vides degradāciju un klimata pārmaiņām, demogrāfisko pāreju, migrāciju, nevienlīdzību un spiedienu uz publiskajām finansēm. Iedzīvotāji ir noraižējušies par savu un savu bērnu nākotni. Mēs uzkrājam ekoloģisko parādu, kas ietekmē visu. Nākamajām paaudzēm šis parāds būs jāatmaksā ar augstām procentu likmēm, ja mēs nerīkosimies aktīvāk.

Eiropas Savienības pienākums ir kalpot Eiropas iedzīvotājiem, nevis otrādi. Eiropas Savienībai ir jāpalīdz cilvēkiem piepildīt savas vēlmes un steidzami un efektīvi jārisina viņu problēmas. No sākuma ir jāapzina situācija un aci pret aci jāstājas preti realitātei un faktu nenoliedzamībai. Tomēr šie fakti nedrīkstētu mums ieviest bažas un bailes, bet gan tiem būtu jāiedvesmo mūs rīkoties.

Daudzas no šīm bažām ir saistītas ar problēmām, kas sniedzas pāri robežām un apdraud nodarbinātību, mūsu labklājību, dzīves līmeni, brīvību un veselību. Neviena valsts vai nācija nespēj efektīvi risināt šīs problēmas viena pati. Mums ir vajadzīga rīcība Eiropas Savienības mērogā, kas, ja tā ir vienota un izlēmīga, ir globāls spēks, ar kuru jārēķinās. Tomēr ar Eiropas mērogu vien nepietiks — mums ir vajadzīga programma, kurai ir globāla ietekme, un to vislabāk atspoguļo 17 ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM), ko parakstījušas 193 valstis, tostarp Eiropas Savienība un tās dalībvalstis. Šie IAM paredz ceļu uz to, kā pārvarēt problēmas, ar kurām saskaramies, un uzlabot mūsu dzīves telpu, ekonomiku un mūsu dzīvi.

Ilgspējīga attīstība ir sarežģīts jautājums, bet vienkāršs princips — tās mērķis ir nodrošināt, ka mūsu ekonomikas izaugsme ļauj mums uzturēt modeli, kas sniedz taisnīgus rezultātus visai cilvēcei, kā arī nodrošināt, ka cilvēki nepatērē vairāk resursu nekā Zeme sniedz. Tas nozīmē, ka ir jāmodernizē mūsu ekonomika, lai tajā tiktu izmantoti ilgtspējīgi patēriņa un ražošanas modeļi, jānovērš nelīdzsvarotība mūsu pārtikas sistēmā un jāpanāk, ka mūsu mobilitāte un veids, kādā mēs ražojam un patērējam enerģiju un projektējam ēkas, būtu ilgtspējīgs. Lai to panāktu, mums ir arī jāvirza visa mūsu zinātne, finansējums, nodokļi un pārvaldība uz IAM sasniegšanu.

Tas nav kreiso vai labējo jautājums, runa ir par to, kas ir pareizi, un kas — nepareizi. Par laimi, Eiropas Savienībai ir labs sākumpunkts, jo tai ir spēcīgas konkurences priekšrocības. Eiropa ir izstrādājusi vienus no pasaulē augstākajiem vides standartiem, ieviesusi vērienīgu klimata politiku un atbalstījusi Parīzes klimata nolīgumu. Izmantojot savu ārējo politiku un atvērtu, uz noteikumiem balstītu tirdzniecības programmu, Eiropas Savienība arī ir radusi kopīgus ilgtspējīgus risinājumus ar trešām valstīm.

Eiropas Savienība tika dibināta, balstoties uz priekšnoteikumu, ka “pasaules mieru nav iespējams nosargāt bez radošām pūlēm, kas ir samērīgas ar briesmām, kuras to apdraud”, kā gandrīz pirms 70 gadiem daiļrunīgi teica Robērs Šūmans. Šodien mēs vārdus “pasaules miers” varam papildināt ar vārdiem “mūsu cilvēku labklājība un izdzīvošana”.

Ilgtermiņīgas attīstības programma ir pozitīva programma, un tās mērķis ir uzlabot cilvēku dzīvi. Eiropai ir viss nepieciešamais, lai risinātu vislielākās problēmas. Kopā mēs to varam izdarīt. Mums vajadzīga vien visu pušu iesaistīšanās un politiskā griba, pie kuras jāpieturas. Kamēr citi atslābst, Eiropai tagad ir jāvirzās uz priekšu, jāuzlabo konkurētspēja, jāiegulda ilgtermiņīgā izaugsmē un jārāda ceļš pārējai pasaulei.

Tikai ar redzējumu vien nepietiek. Mums ir jāvienojas par konkrētu veidu, kā savus mērķus panākt. Šis pārdomu dokuments ir mūsu ieguldījums minētajās debatēs.

Mēs nebūtu varējuši to pabeigt bez Eiropas ieinteresēto personu pienesuma, kas ir nenovērtējams. Šajās debatēs piedalās pilsoniskā sabiedrība, privātais sektors un akadēmisko aprindu pārstāvji. Eiropas Komisija 2017. gadā izveidoja augsta līmeņa daudzpusēju ieinteresēto personu platformu IAM jomā, un tas ir bijis ļoti pozitīvs pasākums nolūkā apkopot transversālas idejas.

Šajā dokumentā aplūkoti jautājumi ir paredzēti, lai sniegtu informatīvu ieguldījumu turpmāko mēnešu debatēm iedzīvotāju, ieinteresēto personu, valdību un iestāžu vidū nolūkā sniegt iedvesmu debatēm par Eiropas nākotni, sagatavot Eiropas Savienības Stratēģisko programmu 2019.—2024. gadam un noteikt nākamās Eiropas Komisijas prioritātes.

1 Ilgtspējīga attīstība labākai iedzīvotāju iztikai — Eiropas konkurētspējas priekšrocības

Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālajā asamblejā 2015. gada septembrī valstis visā pasaulē parakstīja Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam (ANO programma 2030. gadam) un tās 17 ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM), vienojoties par konkrētu “uzdevumu sarakstu par labu cilvēkiem un planētai”¹. Pasaules līderi apņēmas izskaust nabadzību, aizsargāt planētu un nodrošināt, ka visi cilvēki dzīvo mierā un labklājībā. IAM līdz ar Parīzes nolīgumu par klimata pārmaiņām ir ceļvedis virzībā uz labāku pasauli un globāls satvars starptautiskai sadarbībai ilgtspējīgas attīstības jomā un tās ekonomiskajiem, sociālajiem, vides un pārvaldības aspektiem. ES bija viens no ANO programmas 2030. gadam galvenajiem virzītājspēkiem un ir pilnībā apņēmusies īstenot šo programmu.

Ilgtspējīga attīstība — attīstība, kas apmierina pašreizējo paaudžu vajadzības, neapdraudot nākamo paaudžu spēju apmierināt savas vajadzības, — ir dziļi iesakņojusies Eiropas projektā. Eiropas integrācija un ES politika ir palīdzējusi pārvarēt pēckara nabadzību un badu un radījusi brīvības un demokrātijas telpu, kurā Eiropas iedzīvotāji varētu sasniegt nepieredzētu pārticības un labklājības līmeni.

ES ir pastāvīgi centusies panākt iekļaujošāku sabiedrību, kas balstīta uz demokrātiju un tiesiskumu, kā tas atspoguļots Līguma par Eiropas Savienību² 2. pantā. ES sociālie un veselības standarti ir vieni no vērienīgākajiem pasaulē, un Eiropa ir kontinents, kurā paredzamais mūža ilgums ir vislielākais. Mūsu sociālā tirgus ekonomika ir radījusi labklājību un drošību, pateicoties spēcīgām sociālās drošības sistēmām. Ievērojami ieguldījumi pētniecībā un inovācijā ir stimulējuši jaunas tehnoloģijas un ražošanas modeļus, kas ļauj ilgtspējīgāk izmantot resursus, un digitālo risinājumu ieviešanu. Izšķiroša

¹ ANO ģenerālsēkretārs Ban Ki-moon samītā par Attīstības programmas laikposmam pēc 2015. gada pieņemšanu, Ņujorkā, 2015. gada 25. septembrī. Pieejams: <https://www.un.org/press/en/2015/sgsm17111.doc.htm>

² OV C 202, 7.6.2016.

nozīme ir veselīgiem budžetiem un mūsdienīgai ekonomikai; panākumi, kas gūti ceļā uz pareizu fiskālo politiku un strukturālajām reformām, ir samazinājuši parāda līmeni un veicinājuši darbvietu radīšanu. 2018. gada trešajā ceturksnī 20–64 gadus vecu cilvēku nodarbinātības līmenis pieauga līdz 73,5 %, kas ir augstākais jebkad sasniegtais līmenis ES. Tam ir bijusi pozitīva ietekme uz ražīgumu un izaugsmi Eiropā. Lai gan joprojām pastāv ekonomiskās, sociālās un teritoriālās atšķirības starp ES dalībvalstīm un reģioniem³, ES kohēzijas politika visiem ir palīdzējusi panākt izaugsmi un samazināt šīs atšķirības visā kontinentā (augšupēja konverģence). Turklāt ES ir noteikusi vienus no augstākajiem sociālajiem un vides standartiem, ieviesusi vienu no vērienīgākajām rīcībpolitikām cilvēku veselības aizsardzībai un kļuvusi par pasaules līderi cīņā pret klimata pārmaiņām. ES dalībvalstis ir guvušas ievērojamus panākumus daudzās ANO programmas 2030. gadam jomās, tādēļ ES ir viena no labākajām vietām pasaulē, kur dzīvot, ja ne vislabākā.

Eiropas Savienība ir viena no labākajām vietām, kur dzīvot

- ✓ Deviņas ES-27 dalībvalstis ir to 20 pasaules valstu vidū, kurās ir vislaimīgākie iedzīvotāji, un Somija ir šī saraksta augšgalā⁴.
- ✓ Vispārējā apmierinātība ar dzīvi ES, balstoties uz Eiropas iedzīvotāju subjektīvo labklājību, ir 70 %⁵.
- ✓ Vienpadsmit ES-27 dalībvalstis ierindoja Eiropas Jaunatnes foruma izstrādātā pasaules jauniešu progresu indeksa⁶ divdesmitniekā. Jauniešu progresu indekss ir viens no pirmajiem instrumentiem, kas izstrādāts, lai sniegtu pilnīgu pārskatu par to, kāda ir jauniešu dzīve šodien, neatkarīgi no ekonomiskajiem rādītājiem.

³ Mans reģions, mana Eiropa, mūsu nākotne: 7. ziņojums par ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, 2017. gads. Pieejams: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion7/7cr.pdf.

⁴ World Happiness Report 2018, John F. Helliwell, Richard Layard un Jeffrey D. Sachs.

⁵ Eurostat, dzīves kvalitātes rādītāji. Pieejams: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_indicators.

⁶ Eiropas Jaunatnes forums, pasaules jauniešu progresu indekss, 2017. gads. Pieejams: <https://www.youthforum.org/youth-progress-index>.

61% Eiropas iedzīvotāju uzskata, ka Eiropas Savienība ir vieta, kur valda stabilitāte sarežģītajā pasaulē, un optimisms par ES nākotni pieaug

Eiobarometra 2018. gada ziņojums

ES dalībvalstis ir to valstu vidū, kurām ir vislabākie rezultāti IAM sasniegšanā

Pasaules līmenī septiņas ES-27 dalībvalstis ir **10 labāko vidū** globālajā IAM indeksa sarakstā, savukārt visas ES-27 dalībvalstis ierindojas **50 labāko vidū** (no 156):

ES-27 dalībvalstīm ir **vidēji augstākais rādītājs** attiecībā uz **1. IAM** (visur izskaust nabadzību visās tās izpausmēs).

ES-27 dalībvalstīm ir **vidēji otrais augstākais rādītājs** attiecībā uz **3. IAM** (nodrošināt veselīgu dzīvi un sekmēt labklājību visu vecumu iedzīvotājiem).

ES-27 dalībvalstīm ir **vidēji zemākais rādītājs** attiecībā uz **12. IAM** (nodrošināt ilgtspējīgus patēriņa un ražošanas modeļus) un attiecībā uz **14. IAM** (saglabāt un ilgtspējīgi izmantot okeānus, jūras un jūras resursus ilgtspējīgai attīstībai).

Ir **ievērojamas atšķirības** starp dalībvalstīm un to iekšienē attiecībā uz **10. IAM** sasniegšanu (Samazināt nevienlīdzību starp valstīm un valstu iekšienē).

Pēdējo piecu gadu laikā ES ir guvusi **labus panākumus** gandrīz visu ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanā.

Avots: SDSN SDG Index; Eurostat, Ilgtspējīga attīstība Eiropas Savienībā, 2018. gada izdevums.

Tomēr nekas nav pilnīgs vai pastāvīgs. Mūsu demokrātijai, ekonomikai un dabiskajai videi, it visam ir nepieciešami pastāvīgi centieni nostiprināt mūsu sasniegumus, pilnībā pārvarēt ekonomikas un finanšu

krīzes negatīvo ietekmi, nodalīt mūsu veselības, pārtikas un labklājības uzlabošanu no vides degradācijas, novērst sociālo nevienlīdzību un risināt problēmas, kas sniedzas pāri robežām.

Mēs piedzīvojam ceturto rūpniecības revolūciju, un pārmaiņas ietekmēs ikvienu. Jautājums ir par to, vai mēs spēsim vadīt un veidot reakciju atbilstoši mūsu vērtībām un interesēm. ES un tās dalībvalstīm ir ievērojamas konkurences priekšrocības, kas ļauj mums uzņemties vadību un modernizēt mūsu ekonomiku, padarīt drošu mūsu dabisko vidi un uzlabot visu Eiropas iedzīvotāju veselību un labklājību. Lai to panāktu, mums būs nepieciešams pievērsties IAM, vienlaikus turpinot ieguldīt prasmēs, inovācijā un jaunās tehnoloģijās, palīdzot virzīt mūsu ekonomikas un sabiedrības pāreju uz ilgtspējīgu attīstību.

Mums ir jāapsver, kā attīstīt mūsu ražošanas un patēriņa modeļus. Tagad mums ir jārīkojas, lai apturētu globālo sasilšanu un ekosistēmu un bioloģiskās daudzveidības zudumu, kas apdraud mūsu labklājību, izredzes uz ilgtspējīgu izaugsmi un vispār dzīvi uz šīs planētas. Lai gan mums ir spējas to darīt, mums nav tādas greznības kā laiks. Neraugoties uz panākto progresu, nevienlīdzība un teritoriālās atšķirības joprojām ir plaši izplatītas. To novēršana ir svarīga ne tikai taisnīgai sabiedrībai, bet arī sociālās kohēzijas aizsardzībai un atbalstīšanai, kā arī sociālās un politiskās stabilitātes nodrošināšanai ES dalībvalstīs un starp tām.

Turklāt respektēta un efektīva, uz noteikumiem balstīta daudzpusēja pasaules kārtība ir vislabākais pretlīdzeklis džungļu likumam anarhiskā pasaulē, kuru raksturo kodolieroči, ekstrēmisms un ierobežoti resursi. Pieaug bīstama nacionālistiska kustība “mana valsts pirmajā vietā”, kas var izraisīt nesaskaņas un konfliktus. Vairākas valstis ir sākušas novērsties no savām globālajām saistībām attiecībā uz cilvēku labklājību, drošību, vides aizsardzību un rīcību klimata politikas jomā, graujot uz noteikumiem balstītu kārtību.

IAM nav mērķi paši par sevi, bet tie ir mūsu kompass un karte. Tie sniedz nepieciešamo ilgtermiņa perspektīvu, kas sniedzas pāri vēlēšanu laikam un īstermiņa apsvērumiem, kuri dod ātrus rezultātus. Tie palīdz mums uzturēt stabilu demokrātiju, veidot mūsdienīgu un dinamisku ekonomiku un sniegt ieguldījumu tādas pasaules veidošanā, kurā ir uzlabots dzīves līmenis un sarūkošas nevienlīdzības, un nodrošināt, ka neviens netiek atstāts novārtā, vienlaikus patiesi respektējot mūsu planētas ierobežotās iespējas un saglabājot to nākamajām paaudzēm.

Ilgtspējīgas attīstības mērķi

Avots: Apvienoto Nāciju Organizācija.

Kopš savu pilnvaru sākuma Ž. K. Junkera vadītā Komisija ir strādājusi, lai savā politikā iekļautu ilgtspējīgu attīstību⁷, un jau ir izveidojusi pamatu nākamajai ilgtspējīgas politikas paaudzei: no Eiropas

⁷ Pārdomu dokumenta 3. pielikumā ir sīkāk izklāstītas Ž. K. Junkera vadītās Komisijas nozīmīgākās iniciatīvas, kas sniedz ieguldījumu ANO programmas 2030. gadam un Parīzes nolīguma par klimata pārmaiņām īstenošanā.

sociālo tiesību pilāra un jaunā Eiropas Konsensa par attīstību līdz vērtībās balstītai stratēģijai “Tirdzniecība visiem”, Stratēģiskajai iesaistei dzimumu līdztiesības jomā un Eiropas izglītības telpai; no aprites ekonomikas paketes, paketes “Eiropa kustībā” un enerģētikas savienības līdz jūras nozaru izaugsmes stratēģijai un bioekonomikas stratēģijai un no Investīciju plāna un rīcības plāna ilgtspējīgam finansējumam līdz ES pilsētprogrammai un dabas rīcības plānam, un tie ir tikai daži piemēri.

Ž. K. Junkera vadītā Komisija ir arī ierosinājusi padarīt ES finanses ilgtspējīgākas, stiprinot saikni starp ES finansējumu un tiesiskumu, kā arī nosakot vērienīgāku mērķi, proti, 25 % no ES budžeta turpmāk atvēlēt izdevumiem klimata jomā.

Nesen Ž. K. Junkera vadītā Komisija nāca klajā ar stratēģisku ilgtermiņa redzējumu par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ES ekonomiku līdz 2050. gadam⁸. Šis redzējums paver ceļu strukturālām pārmaiņām Eiropas ekonomikā, kas veicina ilgtspējīgu izaugsmi un nodarbinātību.

Visas šīs stratēģiskās politikas jomas būs pilnībā un nepārprotami jāīsteno uz vietas. Tās būs arī jāpapildina ar turpmākiem pasākumiem, atzīstot to, ka visas politikas jomas ir savstarpēji atkarīgas, vienlaikus ņemot vērā jaunus izaicinājumus un jaunus radušos faktus un pierādījumus. Šajā ziņā liela nozīme ir arī sociālajam dialogam, kā arī privātā sektora brīvprātīgiem pasākumiem.

ES ir ārkārtīgi labā situācijā, lai uzņemtos vadību. Tā rezultātā, ka citas pasaules varas izmanto atturīgu politiku, paveras politiskais vakuums. Šī ir svarīga iespēja ES uzņemties vadību un rādīt pārējiem piemēru.

Šā gada maijā ES pilsoņi ievēlēs jaunu Eiropas Parlamentu. Rudenī savus pienākumus sāks pildīt jaunā Komisija. Stratēģijai gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei “Eiropa 2020”⁹ strauji tuvojas beigu datums. Tādēļ mums jāraugās uz nākamo piecu gadu politikas ciklu Eiropai un jauno daudzgadu finanšu shēmu, kas attiecas uz laikposmu no 2021. līdz 2027. gadam. Eiropadome¹⁰ atzinīgi novērtēja Komisijas ieceri publicēt šo pārdomu dokumentu, kam būtu jāpaver ceļš uz visaptverošu īstenošanas stratēģiju 2019. gadā. Ar šo pārdomu dokumentu tiek uzsākta diskusija par ES ilgtspējīgas attīstības redzējuma turpmāku pilnveidošanu un nozaru politikas prioritātēm laikposmā pēc 2020. gada, vienlaikus gatavojoties IAM īstenošanai ilgtermiņā¹¹. Komisija vēlas sniegt ieguldījumu patiesi visaptverošās un tālredzīgās debatēs par Eiropas nākotni, un ilgtspējīga attīstība ir nesaraujami saistīta ar šo nākotni.

2 ES un pasaules mēroga izaicinājumi

Pateicoties reformu centieniem visos līmeņos, ES ekonomikas pamatrādītāji pēc ekonomikas un finanšu krīzes ir pieauguši¹². Tomēr jaunākās prognozes¹³ liecina par vajadzību palielināt izaugsmes rādītājus, samazināt parāda līmeni un saglabāt fiskālo disciplīnu, lai nodrošinātu pamatu spēcīgai ekonomikai. Ja mēs neveiksim pasākumus, lai uzlabotu ekonomikas noturību un kohēziju un novērstu strukturālās nepilnības, turpmākajos gados saistībā ar lieliem lejupvērstiem riskiem var zaudēt impulsu. Turpretī, ja īstenosim nepieciešamās strukturālās reformas, mēs varam nodrošināt lielāku labklājību un stabilāku nākotni, tostarp veicot ieguldījumus pētniecībā un inovācijā, sabiedriskos pakalpojumus, sociālās drošības sistēmās un vides aizsardzībā. Gan ES, gan dalībvalstu līmenī ir

⁸ COM(2018) 773 *final*.

⁹ COM(2010) 2020 *final*.

¹⁰ EUCO 13/18, Eiropadomes sanāksme (2018. gada 18. oktobrī) — secinājumi, III.12.

¹¹ COM(2016) 739 *final*.

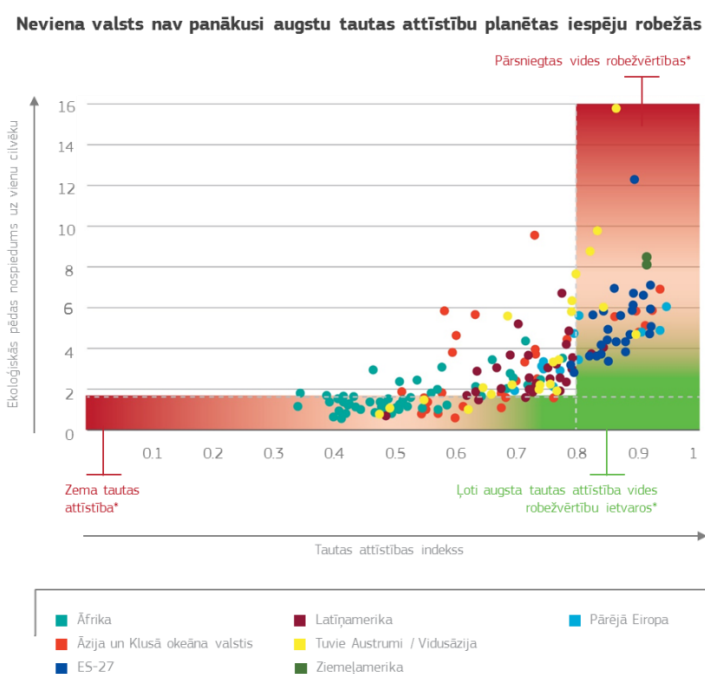
¹² 2018. gada izaugsmes pētījums, COM(2017) 690 *final*.

¹³ Eiropas ekonomikas prognoze — 2018. gada rudens, publicēta 2018. gada 8. novembrī. Pieejama: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip089_en_0.pdf.

nepieciešami pasākumi, lai nodrošinātu nākotnes vajadzībām piemērotas fiskālās un pensiju sistēmas, tostarp stabilus nodokļu ieņēmumus vienotajā tirgū.

Turklāt ir daudz problēmu, kas kļūst arvien akūtākas un apdraud mūsu labklājību un ekonomisko pārticību. Tās visas ir sarežģītas un savstarpēji cieši saistītas, un tas nozīmē, ka vienas problēmas risināšana var pozitīvi ietekmēt pārējās.

Visnopietnākais ilgtspējas trūkums un mūsu lielākais izaicinājums ir ekoloģiskais parāds, ko mēs uzkrājam, pārmērīgi izmantojot un izsmelot dabas resursus un tādējādi apdraudot mūsu spēju apmierināt nākamo paaudžu vajadzības ar pieejamajiem planētas resursiem. Visā pasaulē pamatresursu ierobežotība, no saldūdens līdz auglīgai zemei, apdraud cilvēces pastāvēšanu. Mūsdienās cilvēce izmanto 1,7 Zemes ekvivalentus¹⁴. Ņemot vērā, ka no 1900. līdz 2015. gadam pasaules mērogā materiālo resursu patēriņš pieauga četrpadsmit reizes un tiek prognozēts, ka no 2015. līdz 2050. gadam tas pieaugs vairāk nekā divas reizes¹⁵, pasaule strauji tuvojas vairākiem kritiskiem punktiem. Papildus vides slogam tas rada nopietnu problēmu ES ekonomikai, kas ir atkarīga no materiāliem starptautiskajos tirgos.

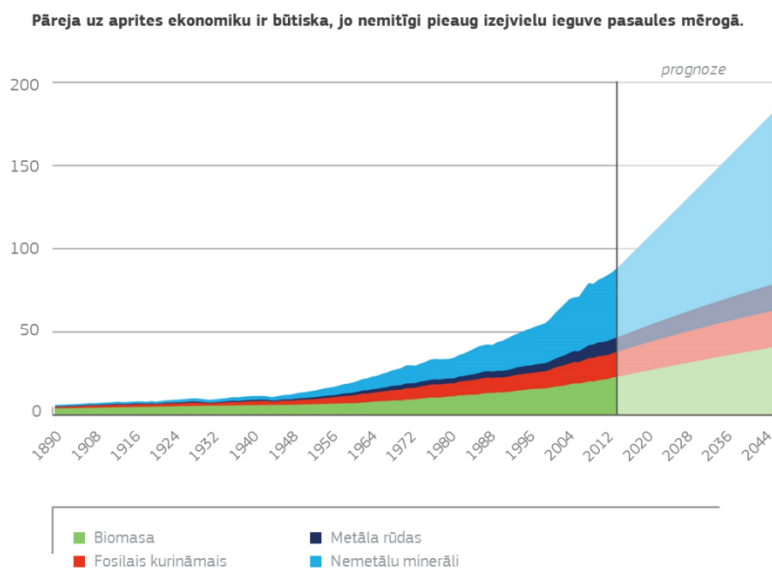

Avots: Global Footprint Network, UNDP.

Piezīme: tautas attīstības indeksa dati un vides robežvērtības, sākot no 2014. gada.

¹⁴ Global Footprint Network. Pieejams: <https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/>.

¹⁵ ES Komisija, Raw Materials Scoreboard 2018 (2018. gada Izejvielu rezultātu pārskats).

Avots: Eiropas Komisija, Eiropas inovācijas partnerībā izejvielu jomā, Izejvielu rezultātu 2018. gada pārskats, balstoties uz ANO Vides programmu (vēsturiski dati) un Hatfield-Dodds et al. (2017) (prognozes).

Cilvēka darbības arvien vairāk apdraud bioloģisko daudzveidību un ekosistēmas, un tikai 40 gadu laikā pasaules mugurkaulnieku sugu populācijās vidēji ir samazinājušās par 60 %¹⁶. Tropu meži tiek lielā ātrumā iznīcināti, un ik gadu tiek zaudēta aptuveni Grieķijas lieluma platība. Tā nav “kādas citas personas problēma”. ES tikai 23 % sugu un 16 % dzīvotņu ir labā stāvoklī. Dzīvnieku izcelsmes pārtikai ir īpaši liela zemes izmantošanas ietekme¹⁷, un pieaugošais pieprasījums pēc jūras produktiem rada ievērojamu spiedienu uz jūras ekosistēmām¹⁸.

Pasaules siltumnīcefekta gāzu emisijas joprojām pieaug satraucoši strauji, un tā galvenais virzītājspēks ir enerģijas izmantošana, kā arī pārmērīgs resursu patēriņš un ekosistēmu iznīcināšana. Transports rada 27 % no ES siltumnīcefekta gāzu emisijām, un daudzās pilsētu teritorijās ir pārkāpti ES gaisa piesārņojuma ierobežojumi, par ko panākta vienošanās. Pārtikas ražošanā vēl joprojām tiek patērēts ievērojams daudzums ūdens un enerģijas un radītas piesārņojošas vielas, un šī nozare rada aptuveni 11,3 % no ES siltumnīcefekta gāzu emisijām. Neraugoties uz ES vērienīgajiem dekarbonizācijas pasākumiem un G7 un G20 ietvaros pausto apņemšanos izbeigt subsīdijas¹⁹, ES fosilais kurināmais joprojām gūst labumu no publiskajām subsīdijām aptuveni 55 miljardu EUR apmērā gadā, kas ir aptuveni 20 % no ES kurināmā importa apjoma.

Kopumā ES ir spējusi samazināt savas emisijas un atsaistīt tās no ekonomiskās izaugsmes, tādējādi būtiski sekmējot pasaules mēroga centienus, ņemot vērā arī emisijas, kas ir iekļautas ES importā un eksportā²⁰. Tomēr gan ES, gan pasaules mērogā ir jāpieliek lielākas pūles.

Ja problēmas netiks risinātas, klimata pārmaiņu postošā ietekme un dabas kapitāla degradācija būtiski ietekmēs ekonomiku, samazinās dzīves kvalitāti visā pasaulē un palielinās dabas katastrofu intensitāti un biežumu, apdraudot vairāk cilvēku dzīvību. Kaut arī šo negatīvo tendenču novēršana rada izmaksas

¹⁶ Pasaules Dabas fonds (WWF), 2018. gads, *Living Planet Report — 2018: Aiming Higher*. Grooten, M. and Almond, R.E.A.(Eds). WWF, Gland, Šveice.

¹⁷ Eiropas Vides aģentūra (2017), “Food in a green light. A systems approach to sustainable food”.

¹⁸ SWD(2016) 319 final.

¹⁹ COM(2019) 1.

²⁰ Padziļināta analīze, kas papildina Komisijas Paziņojumu COM(2018) 773, 5.6.2.3. iedaļa.

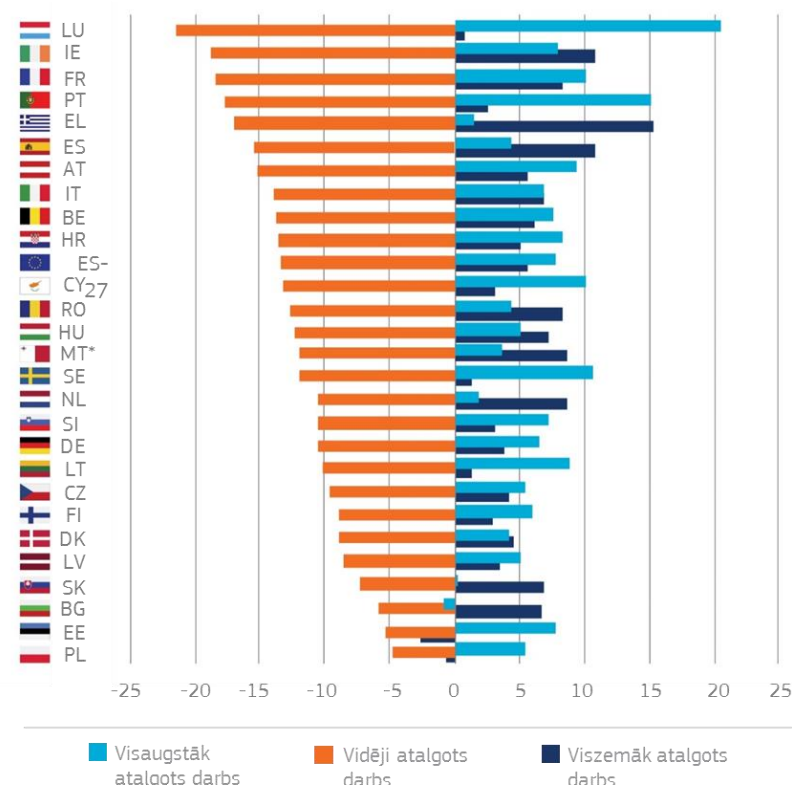
un tai ir vajadzīgi spēcīgi kopīgi centieni, bezdarbības un ar to saistīto sociālo seku izmaksas būtu daudz lielākas²¹.

Tāpat kā planētas mēroga izaicinājums, arī ES sociālās labklājības modelis — Eiropas projekta stūrakmens — piedzīvo pārmaiņas. Tehnoloģiskās, strukturālās un demogrāfiskās pārmaiņas globalizētā pasaulē maina darba raksturu un liek apšaubīt mūsu solidaritāti, graužot solījumu, ka katrai nākamajai paaudzei ir cerības mantot labāku pasauli nekā iepriekšējai. Tas var arī palielināt apdraudējumu ES pamatvērtībām — demokrātijai, tiesiskumam un pamattiesībām.

Vidējā līmeņa algu saņēmēju īpatsvars visā ES sarūk

Augstu, vidēji un zemu atalgots darbs ES

Izmaiņas no 2002. līdz 2016. gadam, procentpunktos

Avots: Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā (ESDE), 2018. gads.

Piezīme: izmaiņas Maltā no 2009. līdz 2016. gadam.

Pašlaik aptuveni 22,5 % ES iedzīvotāju joprojām ir pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, un 6,9 % eiropiešu joprojām cieš no smagas materiālās nenodrošinātības. Ienākumu nevienlīdzība ES dalībvalstīs 2017. gadā pirmo reizi kopš finanšu krīzes samazinājās. Tomēr ienākumu nevienlīdzība joprojām ir pārāk liela, un bagātība turpina koncentrēties augstākajā līmenī. Tam ir vairākas sociālas sekas, kas izraisa labklājības un dzīves kvalitātes atšķirības. ES dalībvalstis saskaras arī ar vairākām problēmām attiecībā uz cenas ziņā pieejamas enerģijas nodrošināšanu visiem eiropiešiem, un miljoniem cilvēku ir grūtības savā mājoklī nodrošināt siltumu²². Lai gan ES aptuveni 43 miljoni cilvēku katru otro dienu nevar atļauties kvalitatīvu maltīti²³, mēs izšķērdējam aptuveni 20 % no mūsu pārtikas produkcijas²⁴ un vairāk nekā pusei ES pieaugušo iedzīvotāju ir liekais svars²⁵,

²¹ Dante Disparte, "If You Think Fighting Climate Change Will Be Expensive, Calculate the Cost of Letting It Happen", 2017. gada 12. jūnijs, Harvard Business Review online. Pieejams: <https://hbr.org/2017/06/if-you-think-fighting-climate-change-will-be-expensive-calculate-the-cost-of-letting-it-happen>.

²² Eurostat, "Ilgtspējīga attīstība Eiropas Savienībā. Uzraudzības ziņojums par progresu IAM sasniegšanā ES kontekstā", 2018. gada izdevums.

²³ https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste_en.

²⁴ Eurostat, "Ilgtspējīga attīstība Eiropas Savienībā. Uzraudzības ziņojums par progresu IAM sasniegšanā ES kontekstā", 2018. gada izdevums.

kas palielina nopietnus veselības apdraudējumus. Papildu veselības apdraudējums ir rezistence pret antimikrobiāliem līdzekļiem, kas nākamajās desmitgadēs varētu izraisīt vairāk nekā 10 miljonu nāves gadījumu gadā²⁶.

Eiropas Savienībā...

Avots: Eurostat, Eiropas Komisija, EU Fusions.

Pašlaik joprojām nav pilnīgas līdztiesības starp sievietēm un vīriešiem. Neraugoties uz to, ka sieviešu nodarbinātība ir vēsturiski augstā līmenī un vadošus amatus ieņem vairāk sieviešu nekā jebkad agrāk, citās jomās progress ir apstājies vai situācija ir pat pasliktinājusies²⁷. Divpadsmit ES dalībvalstis pēdējo desmit gadu laikā ir regresējušas attiecībā uz dzimumu līdzsvaru, ņemot vērā laiku, ko patērē aprūpei, mājsaimniecības darbiem un sociālajiem pasākumiem. Joprojām pastāv nodarbinātības un darba samaksas atšķirības²⁸.

Lielākā daļa Eiropas respondentu uzskata, ka mūsdienu bērnu dzīve būs sarežģītāka nekā viņu pašu paaudzes dzīve.

Eiobarometra 2017. gada ziņojums

Tas ir liels sasniegums, ka Eiropā ir vislielākais paredzamais mūža ilgums pasaulē. Taču pieaugošais vecāka gadagājuma cilvēku skaits un darbības vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanās rada izaicinājumus sociālekonomiskajam modelim. Novecošana līdz ar ilgdzīvošanu un lielāku hronisku slimību varbūtību var ievērojami ietekmēt publiskās finanses, tostarp veselības aprūpes sistēmas. Tas arī palielinās nevienlīdzības risku starp paaudzēm.

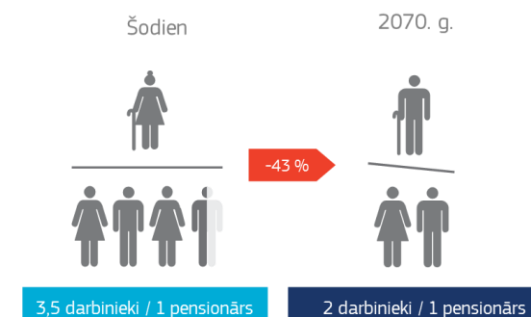
²⁵ Eurostat, "Ilgtspējīga attīstība Eiropas Savienībā. Uzraudzības ziņojums par progresu IAM sasniegšanā ES kontekstā", 2018. gada izdevums.

²⁶ ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija (FAO), 2016. gads, *Antimicrobial resistance and our food systems: challenges and solutions*. Pieejams: <http://www.fao.org/3/a-i6106e.pdf>

²⁷ Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts (2017. gads), *Gender Equality Index 2017 – Measuring gender equality in the European Union 2005-2015* (Dzimumu līdztiesības indekss 2017. gadā — dzimumu līdztiesības novērtējums Eiropas Savienībā 2005.–2015. gadā), paziņojums presei, 2017. gada 11. oktobris. Pieejams: <https://eige.europa.eu/news-and-events/news/gender-equality-index-2017-progress-snails-pace>.

²⁸ Eiropas Komisija, 2018. gada ziņojums par sieviešu un vīriešu līdztiesību ES.

To cilvēku, kuri ir vecāki par 65 gadiem, īpatsvars darbības vecuma iedzīvotāju skaitā strauji pieaugs

Avots: Eurostat, Eiropas Komisija.
Piezīme: Šajā diagrammā attēlots vecumatkarības koeficients, ko definē kā to cilvēku skaitu, kuri ir 65 gadus veci vai vecāki, izteiktu procentos no darbības vecuma iedzīvotāju skaita (t. i., cilvēku skaits vecumā no 15 līdz 64 gadiem).

Nevienlīdzība un sociālās mobilitātes samazināšanās apdraud mūsu vispārējo ekonomikas attīstību²⁹ un sociālo kohēziju. ES kopumā ir ļoti rādītāji attiecībā uz ienākumu nevienlīdzību, bet ne tik ļoti — attiecībā uz iespēju vienlīdzību. Iespēju nevienlīdzība var kavēt dažu iedzīvotāju grupu sociālo iekļaušanu un iekļaušanos darba tirgū, kas ierobežo izaugsmes izredzes. Nevienlīdzības novēršana ir ļoti svarīga sabiedrībai, lai atbalstītu pāreju uz ilgtspējīgu attīstību. Pieaugošais vilinājums pievērsties izolacionismam un nacionālistam var liecināt par to, ka pārāk daudz eiropiešu nejūtas labi aizsargāti pasaulē, kas, viņiem šķiet aizvien netaisnīgāka. Tomēr ir skaidrs, ka neviena dalībvalsts nav pietiekami liela vai pietiekami spēcīga, lai risinātu starptautiskas problēmas, bet vienota ES var nodrošināt aizsardzību.

Nopietnas bažas rada arī nevienlīdzība pasaules mērogā. Tā kā iedzīvotāju skaita pieaugums un dzīves līmenis visā pasaulē ir ļoti atšķirīgs, planētas temperatūra turpina kāpt un ekosistēmas izzūd, mēs neizbēgami piedzīvosim piespiedu pārvietošanas un migrācijas pieaugumu visā pasaulē. Piemēram, tiek lēsts, ka līdz 2050. gadam klimata pārmaiņu un vides degradācijas dēļ simtiem miljonu cilvēku būs spiesti pamest savas mājas³⁰. Tas ir skaidrs piemērs tam, kā daudzās sarežģītās problēmas ir savstarpēji saistītas un savstarpēji atkarīgas un kāpēc ir nepieciešama visaptveroša reakcija. Vienkārši nav brīnumlīdzekļa vai viegla risinājuma, lai novērstu lielās un sarežģītās problēmas.

Modernizēt mūsu ekonomikas modeli, risināt sociālās problēmas, ar kurām mēs saskaramies, un turpināt veicināt un sekmēt uz noteikumiem balstītu daudzpusēju sadarbību ir ļoti sarežģīts uzdevums. Tomēr šīs sastāvdaļas ir nepieciešamas, lai nodrošinātu sociālo stabilitāti, ļautu attīstīties mūsu ekonomikai un uzlabotu mūsu veselību. Mūsu brīvajai sabiedrībai ir vajadzīga ekonomikas dinamika, pastāvīgi ieguldījumi svarīgās pamattehnoloģijās un izglītībā. Lai nodrošinātu labāku nākotni visiem, mums ir jābūt pilnīgi jaunai pieejai ilgtspējīgai izaugsmei, pamatojoties uz izpratni par to, ka 21. gadsimta dabiskie robežnoteikumi ļoti atšķiras no tiem, kādi tie bija iepriekšējā gadsimtā. Mēs atzinīgi vērtējam šo izaicinājumu.

²⁹ OECD(2015), *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*, OECD Publishing, Parīze.

³⁰ Starptautiskā Migrācijas organizācija, “*Migration, Environment and Climate Change: Assessing the Evidence*”, 2009. gads.

Mūsu sabiedrībā, kas saskaras ar būtiskām pasaules mēroga problēmām, būtu jāuzsver **sociālā vienlīdzība, solidaritāte un vides aizsardzība.**

1.
biežākā
atbilde

2.
biežākā
atbilde

Eiobarometra 2017. gada aptauja "Eiropas nākotne"

IAM pēc būtības ir globāli mērķi, kas piemērojami visām pasaules daļām, un mums tā pret tiem arī jāattiecas. Mums ir jāstrādā, raugoties no starptautiskas perspektīvas, rādot piemēru, nosakot globālus standartus un mudinot valstis, nozares un cilvēkus pievienoties šiem centieniem. ES kā pasaules lielākais vienotais tirgus, lielākā tirgotāja un ieguldītāja pasaulē un lielākā attīstības palīdzības sniedzēja var ļoti būtiski ietekmēt panākumus ANO programmas 2030. gadam īstenošanā. Lai veicinātu ilgtspēju, ES jau ir ieviesusi daudzas no vismodernākajām politikas jomām pasaulē. Mums ir jāturpina iet šajā virzienā, taču jāpaātrina temps, lai līdz 2030. gadam nodrošinātu ilgtspējīgu Eiropu. Mēs nevaram atļauties uzlikt atbildību nākamajām paaudzēm, un mūsu rīcībā esošais laiks kļūst aizvien īsāks. Lēmumi, ko mēs pieņemsim vai nepieņemsim nākamajos gados, noteiks, vai mēs varam mainīt šīs tendences.

3 Virzībā uz ilgtspējīgu Eiropu līdz 2030. gadam

Ilgtspējīga attīstība nozīmē iedzīvotāju dzīves līmeņa uzlabošanu, dodot viņiem reālu izvēli, radot labvēlīgu vidi un izplatot zināšanas un labāku informāciju. Tam vajadzētu radīt situāciju, kurā mums ir "labklājīga dzīve ar pieejamajiem planētas resursiem"³¹, kad mēs gudrāk izmantojam resursus un mums ir moderna ekonomika, kas kalpo mūsu veselībai un labklājībai.

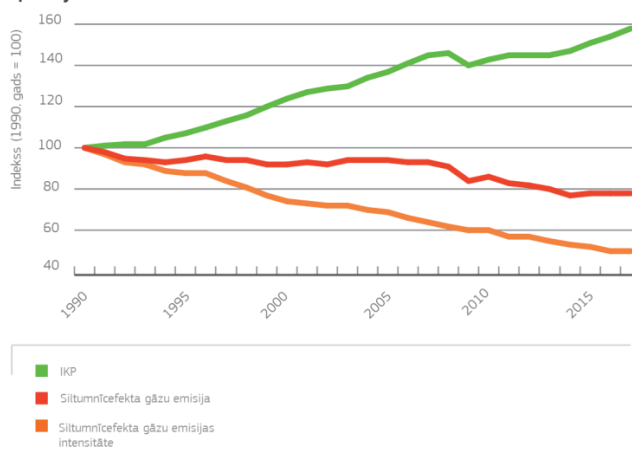
Tāpēc mums būtu jāturpina iet virzienā, ko paši sev esam nosprauduši: pāreja uz mazoglekļa, klimatneitrālu, resursu ziņā efektīvu un bioloģiski daudzveidīgu ekonomiku, pilnībā ievērojot ANO programmu 2030. gadam un 17 IAM. Šai pārejai ir jābūt par labu visiem, nevienam nedrīkstam atstāt novārtā un mums ir jānodrošina vienlīdzība un iekļautība. Mūsu ekonomikas izaugsmei ir jābūt mazāk atkarīgai no neatjaunojamiem resursiem, lai mēs maksimāli izmantotu ilgtspējīgi pārvaldītus atjaunojamus resursus un ekosistēmu pakalpojumus.

ES jau ir sākusi īstenot šo pāreju. Laikposmā no 2000. līdz 2015. gadam nodarbinātības pieaugums vides nozarē bija straujāks nekā ekonomikā kopumā³². Mazoglekļa tehnoloģijas kļūst par nozīmīgu tirdzniecības precī, un ES gūst labumu no ievērojamas pozitīvas tirdzniecības bilances. Laikposmā no 2012. līdz 2015. gadam ES tīrās enerģijas tehnoloģiju eksports sasniedza 71 miljardu EUR un par 11 miljardiem EUR pārsniedza importu. ES jau tagad pierāda, ka ekonomikas izaugsme ir iespējama vienlaikus ar oglekļa emisiju samazināšanu.

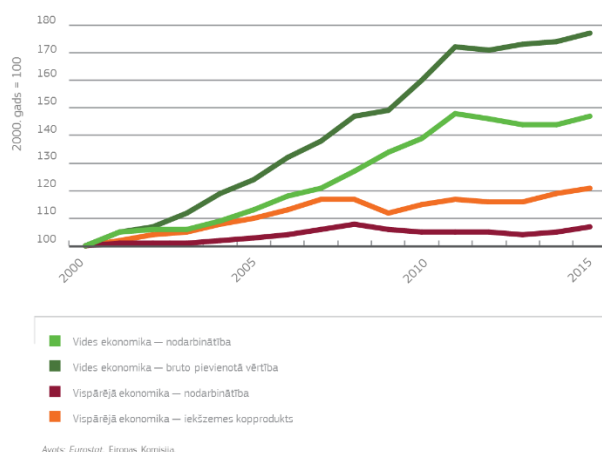
³¹ 7. vides rīcības programma. Pieejama: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32013D1386>.

³² Eurostat, *Environmental economy – statistics on employment and growth*. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/10420.pdf>. Vides ekonomika aptver divas plašas darbību grupas un/vai produktus: "vides aizsardzība" — visas darbības, kas saistītas ar piesārņojuma un jebkādas citas vides degradācijas novēršanu, samazināšanu un likvidēšanu; "resursu pārvaldība" — dabas resursu krājumu saglabāšana un uzturēšana un tādējādi aizsardzība pret noplicināšanu.

ES parāda, ka ekonomikas izaugsme un pāreja uz mazoglekļa ekonomiku ir apvienojamas

ES vides ekonomikas nozarēs izaugsme ir straujāka nekā vispārējā ekonomikā

ES var noteikt standartus pārējai pasaulei, ja tā uzņemsies vadību IAM īstenošanā un pārejā uz ilgtspējīgu ekonomiku, tostarp veicot pārdomātas investīcijas inovācijās un svarīgās pamattehnoloģijās. ES tad būs pirmā, kas gūs labumu no pārejas. Tai būtu arī visspēcīgākās konkurences priekšrocības pasaules tirgū nākotnē. Tas veicinātu spēcīgu dalībvalstu izveidi spēcīgā Savienībā, palīdzot iedzīvotājiem sasniegt savus mērķus mierā un labklājībā un tādējādi īstenojot Eiropas redzējumu.

Zaļā izaugsmes nāks par labu visiem (“*Green growth would ‘lift all the boats’*”³³) — gan ražotājiem, gan patērētājiem. Tiek lēsts, ka IAM sasniegšana tādās jomās kā pārtika, lauksaimniecība, enerģētika, materiāli, pilsētas, veselība un labklājība varētu pavērt tirgus iespējas vairāk nekā 10 triljonu EUR apmērā³⁴. ES mērķis izveidot resursu ziņā efektīvu un klimatneitrālu ekonomiku parādīs, ka pāreja uz zaļo ekonomiku var iet roku rokā ar lielāku labklājību. Lai gūtu panākumus, ES un tās dalībvalstīm ir jāuzņemas vadošā loma zinātnē, tehnoloģijās un mūsdienīgā infrastruktūrā. Mums arī jāveicina jaunu uzņēmējdarbības modeļu izveide, jālikvidē šķēršļi vienotajā tirgū un jāizmanto jaunās tehnoloģijas, piemēram, mākslīgais intelekts. Svarīgi horizontālie veicinātāji, piemēram, pētniecība un inovācija, finanses, cenu veidošana un nodokļi, atbildīga uzņēmējdarbība, jauni uzņēmējdarbības modeļi un

³³ S. Fankhauser, A. Bowen et al. “Who will win the green race? In search of environmental competitiveness and innovation”, 2013. gads.

³⁴ Business and Sustainable Development Commission, “Better Business Better World, The report of the Business & Sustainable Development Commission”, 2017. gada janvāris (12. lpp.).

izglītība, radīs pareizos apstākļus ilgtspējības pārmaiņām, ja tie būs vērsti uz novatorisku, zaļu, iekļaujošu un sociāli taisnīgu ekonomikas pāreju.

Lai to panāktu, ir jāturpina ieguldīt cilvēkos un dažādajās sistēmās, kas ir mūsu sabiedrības pamatā. Ir pierādījies, ka izolētas, sadrumstalotas pieejas nav efektīvas. Mums jāizstrādā visaptverošas un integrētas stratēģijas. Piemēram, vides jautājumus nevar atrisināt tikai ar vides politiku, ja ekonomikas politika turpina veicināt fosilā kurināmā izmantošanu, resursu neefektīvu izmantošanu vai neilgtspējīgu ražošanu un patēriņu. Tāpat ar sociālo politiku nepietiek, lai papildinātu ceturto rūpniecības revolūciju un atbalstītu darbaspēku, ko skar pāreja uz mazoglekļa ekonomiku, tādēļ, lai veidotu nepieciešamo izturētspēju mūsu sabiedrībā, izšķiroša nozīme būs spēcīgai izglītības un apmācības politikai, kā arī pētniecībai un attīstībai.

Ir jārikojas visos līmeņos. Būs jāiesaistās ES iestādēm, dalībvalstīm un reģioniem. Pilsētām, pašvaldībām un lauku apvidiem būtu jāklūst par pārmaiņu virzītājspēku. Iedzīvotājiem, uzņēmumiem, sociālajiem partneriem un pētniecības un zināšanu kopienai būs jāapvieno spēki. ES un tās dalībvalstīm būs jāsadarbojas ar starptautiskajiem partneriem. Lai gūtu panākumus, mums visos līmeņos ir jādarbojas vienā virzienā.

3.1 Politikas pamati ilgtspējīgai nākotnei

Ir ārkārtīgi svarīgi, lai visi dalībnieki ES pāreju uz ilgtspējīgu attīstību uzskatītu par prioritāti. Tiem ir jāturpina izstrādāt transversālas politikas programmas, kas pēdējo gadu laikā pieņemtas ES līmenī. ES politikas nozīmīgas daļas jau ir vērstas uz IAM sasniegšanu, bet dalībvalstīm tās joprojām jāīsteno integrētā veidā. Piemēram, izmaksas, ko rada spēkā esošo ES vides tiesību aktu neīstenošana, tiek lēstas aptuveni 50 miljardu EUR apmērā gadā veselības aprūpes un tiešās ar vides aizsardzību saistītās izmaksas. Panākot pilnīgu atbilstību ES noteikumiem vides jomā, tiktu ne tikai panākti lieli ieguvumi videi un mūsu veselībai, bet arī radītas darbvietas³⁵.

Tāpat tas nozīmē ne tikai paātrināt ilgtspējīgu risinājumu ieviešanu un paplašināt to izmantošanu, bet arī veidot savstarpējās saiknes un palielināt dažādu darba kārtību saskaņotību visos līmeņos. Politikas saskaņotība ir būtisks nosacījums tam, lai nodrošinātu, ka mēs varam sasniegt IAM un nodrošināt ES ilgtermiņa zaļu un integrējošu izaugsmi.

Pārliecinoša fakta bāze par ES galvenajām ilgtspējas problēmām un iespējām liecina, ka ir svarīgi koncentrēties uz ražošanu un patēriņu materiālu, produktu, pārtikas, enerģētikas, mobilitātes un būvētās vides jomās³⁶, ņemot vērā šo jomu pārmaiņu sociālo ietekmi. Šajās jomās ilgtspējības pārmaiņas ir visvairāk nepieciešamas un ir potenciāli visizdevīgākās ES ekonomikai, sabiedrībai un dabiskajai videi, un tām būs spēcīga pozitīva ietekme visā pasaulē. Šīs jomas nedarbojas izolēti, bet gan ir savstarpēji cieši saistītas un cita citu pastiprina.

3.1.1 No lineārās uz aprites ekonomiku Arvien lielāka dažādu materiālu un izstrādājumu pieejamība fiziski un cenu ziņā ir vienkāršojusi mūsu dzīvi un veicinājusi dzīves līmeņa paaugstināšanos un dzīves kvalitāti ES. Tomēr mūsu patēriņa kultūras rezultāts ir resursu ieguve pārmērīgos apjomos un pieaugošs spiediens uz dabas kapitālu un klimatu³⁷.

Mums ir jānodrošina, ka varam turpināt attīstīt mūsu ekonomiku ilgtspējīgā veidā un uzlabot iedzīvotāju dzīves līmeni. Tam būs vajadzīgas jauni materiālu un produktu dizaini, lai mēs

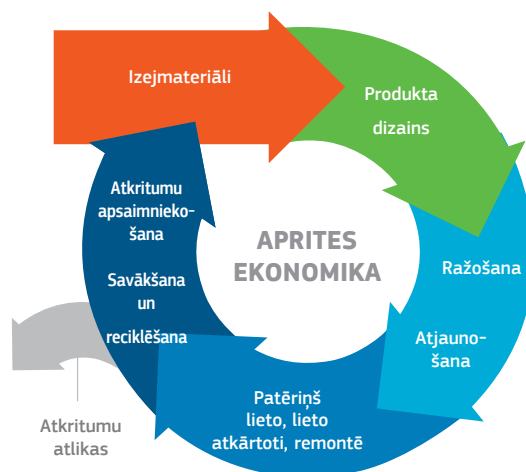
³⁵ ES vides politikas īstenošanas 2017. gada pārskats.

³⁶ Piemēram: Klimata pārmaiņu starpvaldību padome "Global warming of 1.5 °C: an IPCC special report on the impacts of global warming of 1.5 °C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty", 2018. gads; Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. (2018. gads): *SDG Index and Dashboards Report 2018*. New York: Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN); *Europe moving towards a sustainable future, Contribution of the Multi-Stakeholder Platform on the implementation of the Sustainable Goals in the EU Reflection Paper*, 2018. gada oktobris.

³⁷ Eurostat, "Ilgspējīga attīstība Eiropas Savienībā. Pārskats par progresu ceļā uz ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu ES", 2018. gada izdevums.

būtu pienācīgi sagatavojušies atkārtotai izmantošanai, remontam un reciklēšanai. Tas savukārt ne tikai samazinās atkritumu daudzumu, bet arī vajadzību pēc jaunu resursu ieguves ar lielām finansiālām un ar vidi saistītām izmaksām. Kad produkts – vienalga, vai tas būtu dzinsu pāris, viedtālrunis, pārtikas tara vai mēbele – sasniedz dzīves cikla beigas, patiesa aprites ekonomika nodrošina to, ka lielākā daļa tā materiālās vērtības tiek saglabāta; tādējādi tas, ko iepriekš uzskatīja par atkritumiem, var atkal tikt izmantots jaunu produktu ražošanai.

Aprites ekonomika samazina atkritumu daudzumu un samazina vajadzību pēc jauniem resursiem

Avots: Eiropas Komisija.

Pāreja uz aprites ekonomiku, tostarp uz aprites bioekonomiku, ir milzīga iespēja ilgtspējīgā veidā radīt konkurences priekšrocības. Aprites ekonomikas principu piemērošana visos sektoros un nozarēs sniegs labumu Eiropai ekoloģiskos un sociālajos aspektos, turklāt ekonomiskais ieguvums neto izteiksmē līdz 2030. gadam varētu būt 1,8 triljonu EUR apmērā³⁸; šo principu piemērošana līdz 2030. gadam visā ES varētu nodrošināt vairāk nekā 1 miljona jaunu darbvietu radīšanu³⁹ un būtiski veicināt siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu⁴⁰. Ņemot vērā ES ražojumu lielo atkarību no citās pasaules vietās iegūstamajiem resursiem, pāreja uz aprites ekonomiku arī palīdzētu ES globālā mērogā samazināt vidisko, sociālo un ekonomisko spiedienu un palielināt ES stratēģisko autonomiju.

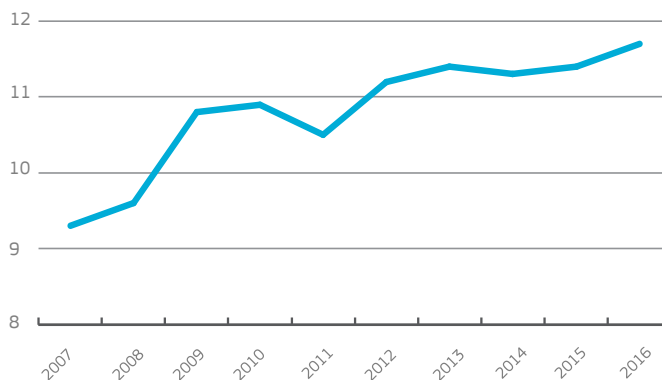
³⁸ "Izaugsme Eiropā: "Aprites ekonomikas redzējums konkurētspējīgai Eiropai", *Ellen MacArthur fonds un McKinsey uzņēmējdarbības un vides centrs*, 2015. gads.

³⁹ "Ceļā uz aprites ekonomiku — atkritumu apsaimniekošana ES", 2017. gads, Eiropas Parlamenta Izpētes dienests.

⁴⁰ *SITRA*, "Aprites ekonomika — jaudīgs dzinējspēks klimata pārmaiņu mazināšanas jomā", 2018. gads. Pieejams: <https://www.sitra.fi/en/publications/circular-economy-powerful-force-climate-mitigation/>.

Aprites materiāla izmantošana ES palielinās

Izmantošanas %, ES-28

Avots: Eurostat.

ES ir ekonomika, kurai ir vislielākās iespējas gūt labumu no pārejas uz apriti, padarot aprites produktus par vienu no tās galvenajām “firmaszīmēm” un radot konkurences priekšrocības. Tomēr, lai saglabātu šo priekšrocību, mums jāpieliek lielākas pūles. Rīcības plānā pārejai uz aprites ekonomiku, ko Ž. K. Junkera vadītā Komisija pieņēma 2015. gadā, ir izklāstīti pasākumi, lai virzītu ES ekonomiku aprites ceļa virzienā un palīdzētu ES kļūt par pasaules līderi šajā pārejā. Tas ietver pasākumus, lai mainītu patēriņa un ražošanas modeļus, koncentrējoties uz ražojumu dizainu (izturīgums, remontēšanas un atkārtotas izmantošanas iespējas, reciklējamība), atkritumu apsaimniekošanu (materiālu reciklēšana, enerģijas atgūšana un izvairīšanās no atkritumu apglabāšanas poligonos) un patērētāju informētības palielināšanu. Gandrīz visi rīcības plāna elementi jau ir īstenoti, bet mums būs jāveic papildu pasākumi, lai izveidotu Eiropai pilnīgu aprites ekonomiku.

Atjauninātā ES bioekonomikas stratēģija, ar kuru nāca klajā 2018. gadā, papildina Aprites ekonomikas rīcības plānu, uzlabojot un paplašinot atjaunojamo resursu ilgtspējīgu izmantošanu un ļaujot atjaunojamās izejvielas un rūpniecības blakusproduktus pārveidot par biobāzētiem produktiem, piemēram, par kurināmo, ķīmiskajiem produktiem, kompozītmateriāliem, mēbelēm un mēslošanas līdzekļiem.

Tagad ir būtiski īstenot šos jau esošos politikas rīkus praksē un arī turpmāk par prioritāti izvirzīt jaunus pasākumus visos ES pārvaldības līmeņos. Piemēram, dalībvalstīm būs jāīsteno praksē ES noteikumu par atkritumiem vērīgā modernizācija. Ražojumu aprites cikla novērtējumam būtu jāklūst par normu, un, cik vien iespējams, būtu jāpaplašina ekodizaina regulējums, kas izstrādāts, lai palielinātu produktu efektivitāti enerģijas un resursu patēriņa ziņā. Ir jāpaātrina jau uzsāktais darbs ķīmisko produktu, netoksiskas vides, ekomarķējuma un ekonovatorisma, kritiski svarīgu izejvielu un mēslošanas līdzekļu jomā. Otrreizējo izejvielu tirgus stimulēšanai arī turpmāk jābūt svarīgai prioritātei. Uzmanības centrā arī turpmāk jābūt veiksmīgajam darbam, kas saistīts ar plastmasas vietu aprites ekonomikā, un būs jāatbalsta un jāstimulē arī resursu un piesārņojuma ziņā ietilpīgu nozaru, kā, piemēram, pārtikas, tekstilrūpniecības un elektronikas nozares, pāreja uz apriti. Ir jāpaplašina un jānostiprina biobāzētas nozares, vienlaikus aizsargājot mūsu ekosistēmas un izvairoties no dabas resursu pārmērīgas izmantošanas. Virzībā uz priekšu mums būtu jāpadara aprites ekonomika par ES rūpniecības stratēģijas mugurkaulu, veicinot apriti jaunās jomās un nozarēs, dodot iespēju patērētājiem izdarīt uz informāciju balstītas izvēles un publiskajam sektoram pastiprinot centienus ar ilgtspējīga publiskā iepirkuma palīdzību. Ir pienācis īstais brīdis, un plašais

sabiedrības atbalsts ES stratēģijai attiecībā uz plastmasu liecina, ka arvien pieaug izpratne par turpmāko virzību šajā virzienā.

Aprites ekonomika darbībā: ES ievieš pasaulē pirmo visaptverošo stratēģiju attiecībā uz plastmasu

ES stratēģija attiecībā uz plastmasu⁴¹ un tiesību akti par vienreizlietojamiem plastmasas izstrādājumiem⁴² aizsargās vidi no plastmasas piesārņojuma, vienlaikus veicinot izaugsmi un inovāciju. Līdz 2030. gadam būs jāpanāk, lai visi ES tirgū laistie plastmasas iepakojumi būtu pārstrādājami ekonomiski dzīvotspējīgā veidā; tiks aizliegts apzināti pievienot mikroplastmasu, aizliegti tiks arī viskaitīgākie vienreizlietojamie plastmasas izstrādājumi, kuriem ir pieejamas alternatīvas, un reciklētu plastmasu arvien vairāk izmantos jaunu ražojumu izgatavošanai.

3.1.2 Ilgtspēja “no lauka līdz pat šķīvī”

ES lauksaimniecības nozare un lauku apvidi ir ļoti svarīgi Eiropas iedzīvotāju labklājībai. Mūsu lauksaimniecība un pārtikas rūpniecība padara ES par vienu no pasaulē vadošajiem pārtikas ražotājiem, kas Eiropas iedzīvotājiem garantē pārtikas nodrošinājumu un rada miljoniem darbvieta. ES lauksaimnieki ir arī dabiskās vides pirmie aprūpētāji, jo viņi rūpējas par dabas resursiem 48 % ES sauszemes teritorijas, savukārt mežsaimnieku aprūpē ir vēl 40 % teritorijas. ES lauku apvidos attīstās inovatīvas nozares, piemēram, bioekonomika. Turklāt mūsu lauku apvidi kalpo par nozīmīgu pamatu atpūtas un tūrisma jomā. Tomēr tas, ka turpina pieaugt vidējās temperatūras un degradējas dabiskā vide, lauksaimniekus un mežsaimniekus ietekmē vistiešākajā veidā.

Kopš 1990. gada ES lauksaimniecība ir panākusi reālu progresu klimata un vides jomā, samazinot siltumnīcefekta gāzu emisijas par 20 % un nitrātu līmeni upēs par 17,7 %. Tomēr konstatētās problēmas saglabājas. Lai modernizētu mūsu ekonomiku, aizsargātu vidi un uzlabotu pārtikas kvalitāti, ir jānovērš nelīdzsvarotība mūsu pārtikas ķēdē – sākot no lauksaimniecības un zivsaimniecības līdz pārtikas un dzērienu ražošanai, transportēšanai, izplatīšanai un patēriņam.

Ilgtspējīgas attīstības mērķi rāda mums ceļu, kā virzīties tālāk. Tiek lēsts, ka globāla pārtikas un lauksaimniecības sistēma, kas darbotos saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem, līdz 2030. gadam varētu radīt jaunu ekonomisko vērtību vairāk nekā 1,8 triljonu EUR apmērā⁴³. Tā varētu piegādāt uzturvielām bagātu pārtiku par pieņemamu cenu arvien lielākai daļai pasaules iedzīvotāju, radīt lielākus ienākumus, palīdzēt atjaunot mežus, saldūdens resursus un ekosistēmas un būtu daudz noturīgāka pret klimata risku⁴⁴. Paredzams, ka ilgtspējīgas lauksaimniecības un pārtikas ražošanas prakses līdz 2050. gadam visā pasaulē radīs vairāk nekā 200 miljonu pilnas slodzes darbvieta⁴⁵.

Arī šajā jomā pieaug sabiedrības pieprasījums. Iedzīvotāji arvien augstāk novērtē pārtiku, kas ražota, radot plašākus ieguvumus sabiedrībai, piemēram, bioloģiskos ražojumus, produktus ar ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm, lokalizētas pārtikas ražošanas sistēmas ar mazāku oglekļa pēdu un novatoriskus pārtikas risinājumus ar zemu emisiju līmeni. Kopš 2005. gada visās ES

⁴¹ COM/2018/028 final.

⁴² COM/2018/340 final.

⁴³ Darījumsdarbības un ilgtspējīgas attīstības komisija, "Better Business Better World, The report of the Business & Sustainable Development Commission", 2017. gada janvāris.

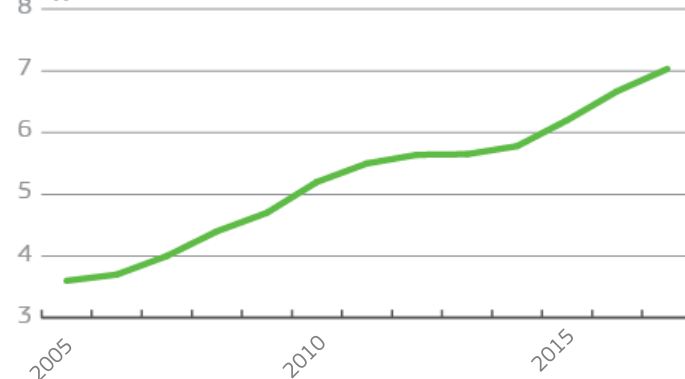
⁴⁴ Darījumsdarbības un ilgtspējīgas attīstības komisija, "Better Business Better World, The report of the Business & Sustainable Development Commission", 2017. gada janvāris.

⁴⁵ ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija (FAO), Zaļās darbvieta. Pieejams: <http://www.fao.org/rural-employment/work-areas/green-jobs/en/>

dalībvalstīs pastāvīgu izaugsmi piedzīvo bioloģiskā lauksaimniecība, liekot uzsvaru uz vides aizsardzību un dzīvnieku labturību, un paredzams, ka tā arī turpinās pieaugt⁴⁶.

Bioloģiskā lauksaimniecība ES pieaug – no 2005. līdz 2016. gadam tās apjoms no kopējās lauksaimniecības platības ir gandrīz dubultojies

Bioloģiskās lauksaimniecības platības, % no izmantotās lauksaimniecības zemes

Avots: Eurostat.

ES kā pasaulē lielākā lauksaimniecības pārtikas produktu eksportētāja un importētāja⁴⁷ atrodas izdevīgā pozīcijā, lai gūtu labumu no šīm ekonomikas iespējām un kļūtu par pasaules līderi ilgtspējīgas pārtikas jomā. Tas ir iespējams. Mums ir nepieciešama visaptveroša pieeja, proti, patiesas pārmaiņas tajā, kā mēs ražojam, pārstrādājam, patērējam un izplatām pārtiku, paātrinot pāreju uz **ilgtspējīgu pārtikas sistēmu**, kas balstīta uz aprites ekonomikas principiem, un padarot novatoriskas, veselīgas, videi draudzīgas un dzīvnieku labturībai atbilstošas pārtikas ražošanu par vienu no mūsu galvenajām Eiropas firmas zīmēm.

Komisija ir ierosinājusi modernizētu kopējo lauksaimniecības politiku (KLP), saskaņā ar kuru dalībvalstu nacionālajos plānos būs jāiestrādā stingri ilgtspējības principi, kas noteikti KLP mērķos. Kopējās zivsaimniecības politikas rezultātā ir panākts ievērojams progress Eiropas zivsaimniecības ilgtspējības palielināšanā. Tomēr joprojām ļoti būtiska ir kopējās zivsaimniecības politikas pareiza īstenošana, tostarp visu zivju krājumu ilgtspējīga pārvaldība un ilgtspējīgas akvakultūras attīstība.

Izcēlums. Atbalsts pārejai uz ilgtspējīgu lauksaimniecību, piemērojot modernizētu KLP

Arī turpmākā KLP (2021.–2027. gadam)⁴⁸ nodrošinās kvalitatīvas pārtikas pieejamību un spēcīgu atbalstu unikālajam Eiropas lauksaimniecības modelim ar pastiprinātu uzsvaru uz vidi un klimatu, atbalstot uzsākto pāreju uz ilgtspējīgāku lauksaimniecības nozari un dinamisku lauku apvidu attīstību.

Jaunie pienākumi ir citstarp šādi: saglabāt ar oglekli bagātas augsnes, aizsargājot mitrājus un kūdrājus; izmantot obligāto barības vielu pārvaldības rīku ūdens kvalitātes uzlabošanai,

⁴⁶ Eurostat, "Ilgtspējīga attīstība Eiropas Savienībā. Pārskats par progresu ceļā uz ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu ES", 2018. gada izdevums.

⁴⁷ Eiropas Komisija, Lauksaimniecības preču tirdzniecības politikas uzraudzība, MAP 2018-1, "Lauksaimniecības pārtikas produkti 2017. gadā: vēl viens ES lauksaimniecības pārtikas produktu tirdzniecības rekordgads".

⁴⁸ Pieejams: <https://ec.europa.eu/commission/publications/natural-resources-and-environment>.

amonjaka un slāpekļa oksīda līmeņu samazināšanai; kultūraugu dažādošanu aizstāt ar augseku. Visiem lauksaimniekiem, kas saņem KLP atbalstu, būs jāievēro šie pamatstandarti.

Katrai dalībvalstij būs jāizstrādā ekoshēmas, lai stimulētu lauksaimniekus dot priekšroku klimatam un videi labvēlīgai lauksaimniecības praksei, kas pārsniedz obligātās prasības, un/vai atbalstītu lauksaimniekus, kuri to jau dara. Turklāt lauksaimniekiem būs iespēja vēl vairāk palielināt ilgtspēju, saņemot papildu atbalstu dažādu brīvprātīgo shēmu ietvaros.

Šajā kontekstā ir svarīgi panākt antimikrobiālo līdzekļu piesardzīgāku izmantošanu, lai samazinātu risku, ka pieaug rezistence pret antimikrobiāliem līdzekļiem dzīvniekos un cilvēkos⁴⁹, īstenojot ES rīcības plānu cīņai pret pārtikas izšķērdēšanu, vairāk koncentrējoties uz dzīvnieku labturības standartiem, nodrošināt pesticīdu ilgtspējīgu izmantošanu un pārvērst bioatkritumus, atliekas un izmetumus par vērtīgiem resursiem. Mērķi nodrošināt pievienotās vērtības veidošanas ķēdes pārredzamību un stimulēt ražotājus un lielveikalus piedāvāt un patērētājiem izvēlēties ilgtspējīgu pārtiku un veselīgu uzturu, varētu labāk panākt, izmantojot piemērotus un novatoriskus pasākumus, tostarp labāku izglītību un patērētāju informēšanu, lai piedāvātu reālu, cenu ziņā pieejamu un veselīgu izvēli. Pāreja uz dzīvnieku izcelsmes produktu ilgtspējīgāku patēriņu papildus radītu būtisku labvēlīgu ietekmi uz patērētāju veselību un pozitīvi ietekmētu dabisko vidi⁵⁰.

3.1.3 Nākotnes vajadzībām pielāgota enerģija, ēkas un mobilitāte

Tīras enerģijas izmantošana ir atslēga uz ilgtspējīgu nākotni. Mums jāražo, jāuzglabā un jāpatērē enerģija ilgtspējīgā veidā, lai mazinātu mūsu ietekmi uz vidi un aizsargātu Eiropas iedzīvotāju veselību.

ES jau tagad ir viena no pasaulē veiksmīgākajām ekonomikām oglekļa dioksīda emisiju efektivitātes ziņā. Atjaunojamā enerģija ir neatņemama Eiropas energoresursu struktūras daļa, un vairāk nekā puse no ES nodrošinātās elektroapgādes ir klimatneitrāla. Energoefektivitātes pasākumi, tostarp energomarkējums, pēdējos gados ir samazinājuši enerģijas patēriņu⁵¹. Iegādājoties ierīces, cilvēki arvien biežāk izvēlas energoefektīvu risinājumu. Eiropā atjaunojamo energoresursu un energoefektivitātes jomā ir gandrīz 1,5 miljoni darbvietu.

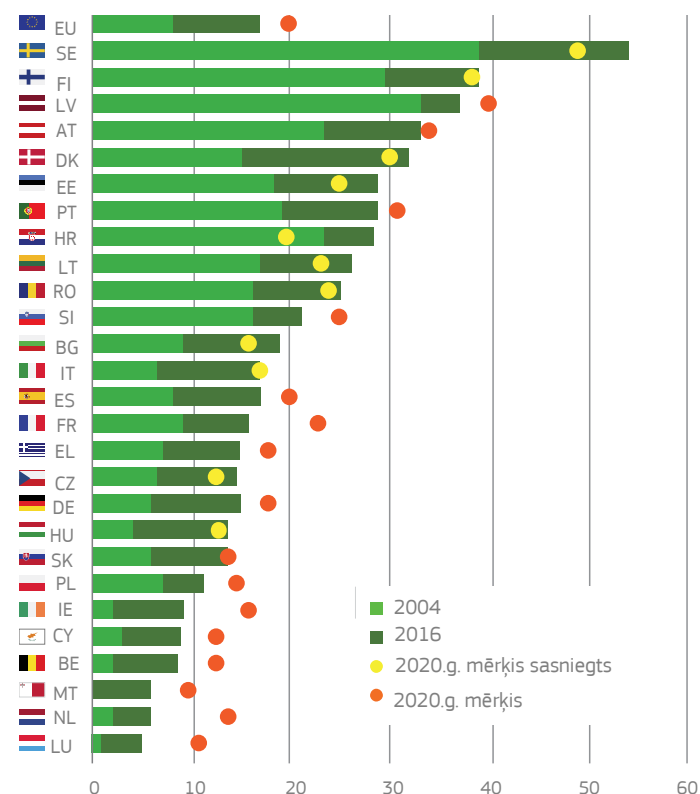
⁴⁹ Pieejams: https://ec.europa.eu/health/amr/sites/amr/files/amr_action_plan_2017_en.pdf.

⁵⁰ Padziļināta analīze, kas papildina Komisijas paziņojumu COM (2018) 773 "Tīru planētu – visiem! Stratēģisks Eiropas ilgtermiņa redzējums par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ekonomiku".

Gaļas ražošana ir viena no tām nozarēm, kurām nepieciešama vislielākā zemes platība uz vienu saražoto kaloriju. Gaļas patēriņa veidu maiņa un samazināšana atbrīvos papildu zemi.

⁵¹ Ledusskapju energoefektivitāte pēdējo 10 gadu laikā ir ievērojami palielinājusies (tas pats attiecas, piemēram, uz veļas mazgāšanas mašīnām, trauku mazgāšanas mašīnām, televizoriem). Tas nozīmē arī, ka cilvēki iegādājas efektīvākus ražojumus. "Desmit labākie", pamatojoties uz GFK datiem. Pieejams: topten.eu

2016.g. atjaunojamā enerģija veidoja 17 % no ES patērētās enerģijas; mērķis ir 2020.g. sasniegt 20 %
 % no enerģijas bruto galapatēriņa

Avots: Eurostat.

Ar enerģētikas savienību Eiropas Komisija ir ieviesusi vienu no visaptverošākajām globālajām politikas sistēmām enerģētikas pārkārtošanai un ekonomikas modernizācijai, apvienojot klimata, enerģētikas, transporta, pētniecības un citas politikas jomu aspektus. Enerģētikas savienības regulējuma ietvaros ES līmeņa mērķi panākt, ka 2030. gadā atjaunojamo energoresursu īpatsvars kopējā enerģijas patēriņā būs vismaz 32 % un ka energoefektivitāte būs vismaz 32,5 %, ļaus mums pārsniegt mūsu saistības Parīzes klimata nolīgumā, lai līdz 2030. gadam samazinātu siltumnīcefekta gāzu emisijas vismaz par 40 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni.

Izcēlums. Tīra enerģija ir iespēja nodarbinātībai un izaugsmei

Laikposmā no 2008. līdz 2014. gadam atjaunojamās enerģijas tehnoloģiju nozarē nodarbināto skaits palielinājās par 70 %. Līdz 2030. gadam ir iespējams izveidot vēl 900 000 darbvieta, ja tiktu mobilizēti publiskie un privātie ieguldījumi. Līdz pat 400 000 papildu darbvieta varētu radīt energoefektivitātes jomā.

Pēc 2030. gada būs vajadzīgi vēl lielāki centieni, lai izpildītu Parīzes klimata nolīgumā rakstīto, pilnībā izmantojot enerģētikas pārkārtošanas ekonomisko potenciālu. ES var ievērojami samazināt savu dārgo atkarību no fosilā kurināmā, samazināt fosilā kurināmā importa apjomu par aptuveni 260 miljardiem EUR, palielināt savu enerģētisko neatkarību un veicināt taisnīgāku enerģijas tirgu. Ir būtiski turpināt enerģijas tirgus integrāciju, veidojot trūkstošos starpsavienojumus un veicinot enerģijas pārrobežu tirdzniecību. Pāreju uz tīru enerģiju var atbalstīt arī ar okeāna enerģiju un atkrastes vēja enerģiju. Tā kā ES šajā jomā ir vadošā loma, tai arī turpmāk būtu jāizmanto ieguvums, ko dod aizsācējas pozīcija.

Tā kā mūsdienās **ēkas** ir atbildīgas par aptuveni 40 % no enerģijas patēriņa, ir jāveicina ēku

energoefektivitātes uzlabošana, veicot renovāciju un modernizāciju. Tas jau ir sācies. Piemēram, ekonomikas, kas jo īpaši saistītas ar ēku atjaunošanu, Eiropā nodrošina vairāk nekā 3,4 miljonus darbvieta. Lai samazinātu enerģijas pieprasījumu ēkās, ir vairāk jāizmanto efektīva un tīra elektriskā apkure, kā arī nepieciešamas gudrākas ēkas un iekārtas un labāki izolācijas materiāli, pilnībā ievērojot aprites ekonomikas principus. Ēku energoefektivitātes direktīvas mērķis ir uzlabot dzīves kvalitāti, ierīkojot tajās labāku siltumizolāciju un ventilāciju un tādējādi arī padarot tās labākas dzīvošanai, vienlaikus līdz 2050. gadam dekarbonizējot mūsu ēku fondu. Šādas darbības ļaus samazināt dzīves dārdzības izmaksas un tādējādi atstās mūsu budžetos vairāk naudas. Tomēr jārod veidi un līdzekļi, lai vispirms palīdzētu cilvēkiem īstenot šo pāreju.

Vēl viens būtisks virzītājspēks pārejai uz tīru, resursu ziņā efektīvu un oglekļa ziņā neitrālu nākotni ir **mobilitātes** sektors – no mobilitātes pilsētās līdz Eiropas komunikāciju tīkliem, autotransportam, kuģniecībai un aviācijai. Transporta un mobilitātes pakalpojumos ir nodarbināti aptuveni 11 miljoni cilvēku, un pieprasījums pēc mobilitātes mūsdienās ir liels. Tomēr transporta nozare šobrīd rada gaisa piesārņojumu, troksni, sastrēgumus un ceļu satiksmes negadījumus. Šī nozare jau rada gandrīz ceturto daļu no Eiropas siltumnīcefekta gāzu emisijām, un tās emisiju pēda palielinās. Rīcības plānā attiecībā uz mazem emisiju mobilitāti, ar ko Komisija nāca klajā 2016. gadā, un tam sekojošajos “Eiropa kustībā” priekšlikumos paredzēti vairāki pasākumi, lai palielinātu mūsu transporta sistēmas ilgtspēju. Šīs darbības ir vērstas uz to, lai samazinātu siltumnīcefekta gāzu emisijas un dotu signālu ES uzņēmumiem veikt ieguldījumus videi nekaitīgos pārvadājumos. Arī tas veicinās nodarbinātību un izaugsmi. Mums par prioritāti ir jāizvirza tīras un pieejamas alternatīvas, kuru mērķis ir panākt, lai uz ES ceļiem būtu tikai bezemisiju transportlīdzekļi, un optimāli izmantot digitālās tehnoloģijas, lai palīdzētu samazināt degvielas patēriņu. Arī ES satelītnavigācijas sistēmas palīdz samazināt emisijas, piemēram, aviācijā un autotransportā.

Pārejas uz ilgtspējīgu mobilitāti priekšgalā atrodamas pilsētas. Pilsētām ir svarīga loma, veicot ilgtspējīgu pilsētplānošanu, integrējot telpisko plānošanu un risinot mobilitātes pieprasījumus un infrastruktūras jautājumus. Pilsētu teritorijām vajadzētu arī saņemt palīdzību digitalizācijas, automatizācijas un citu inovatīvu risinājumu īstenošanā, un tām būtu jācenšas ieviest aktīvu un kopīgu transportu – no lielāka kājāmgājēju un velosipēdistu skaita līdz automobiļu koplietošanas pakalpojumiem.

Turklāt ir svarīgi aplūkot transportlīdzekļu dizaina un ekspluatācijas beigu jautājumu, kā arī transporta infrastruktūru, lai nodrošinātu, ka pāreja uz aprites ekonomiku tiek izmantota maksimāli. Nolietoti transportlīdzekļi joprojām satur daudzus vērtīgus materiālus. ES

nolietotu transportlīdzekļu tiesiskais regulējums paredz, ka ražotājiem ir jāizstrādā un jāražo jauni transportlīdzekļi bez bīstamām vielām tādā veidā, kas ļauj viegli atkārtoti izmantot un reciklēt vecā transportlīdzekļa materiālus, lai izgatavotu jaunus ražojumus.

Lai reciklēšana būtu efektīvāka, var un vajag vairāk izmantot reciklētos materiālus transportlīdzekļos un transporta infrastruktūrā. Piemēram, elektrotransportlīdzekļu akumulatoru savākšanas un reciklēšanas rādītāju palielināšana ES varētu samazināt atkarību no importētiem materiāliem un palīdzēt saglabāt atgūto materiālu vērtību ES ekonomikā. Lai maksimāli izmantotu aprites ekonomikas potenciālu transporta nozarē, būs svarīgi papildu stimuli – gan regulatīvi, gan finansiāli.

3.1.4 Sociāli taisnīgas pārejas nodrošināšana

Solidaritāte un labklājība ir vērtības, kuras ir stabilas pašas par sevi un veido mūsu brīvo un demokrātisko sabiedrību pamatu. Pāreja uz ekoloģiski ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi un konkurētspēju var būt sekmīga tikai tad, ja tā vienlaikus ir iekļaujoša. Tāpēc ilgtspējības izmaiņas nozīmē arī **sociālo tiesību un labklājības veicināšanu** visiem; tas, savukārt, veicina sociālo kohēziju dalībvalstīs un visā ES.

Pārejai uz ilgtspēju var būt spēcīga pozitīva plašāka ietekme uz sociālo labklājību. Papildus pienācīgas kvalitātes nodarbinātības nodrošināšanai tai var būt ievērojama pozitīva ietekme uz veselības jomu. Ir plaši atzīts, ka laba veselība ir cieši saistīta ar mūsu dabiskās vides stāvokli. Lielisks piemērs šajā ziņā ir gaisa un ūdens piesārņojuma negatīvā ietekme. Ilgtspējīgas pārtikas sistēmas var nodrošināt augstas kvalitātes uzturvielām bagātu pārtiku visiem iedzīvotājiem.

Izcēlums. ES tiesību akti par ķīmiskajām vielām ir būtiski palīdzējuši nodrošināt augstu cilvēku veselības aizsardzības līmeni. Pēdējo četrdesmit gadu laikā cilvēku un vides saskare ar bīstamām vielām ir samazinājusies ievērojami. ES tiesību akti arī ir palīdzējuši samazināt pakļaušanu atsevišķām kancerogēnām vielām darba vietā, un tādējādi tiek lēsts, ka pēdējo 20 gadu laikā ES ir novērsts viens miljons jaunu vēža saslimšanas gadījumu.

Sinergijas radīšana un mūsu ekonomikas modernizēšana dažkārt ir saistīta ar sarežģītiem kompromisiem. Tā kā pārejā uz ilgtspēju tiks radītas jaunas darbvietas, var izzust vai pārveidoties tradicionālās darbvietas, tostarp izmantojot digitalizāciju un automatizāciju, tādējādi radot īslaicīgu spriedzi darba tirgū. Attiecībā uz darba tirgu, piemēram, pašlaik nav skaidrs, kāda būs mākslīgā intelekta ietekme.

Neraugoties uz to, ka daudzas mājāsaimniecības ar grūtībām cenšas savilkt galus, pieaug sabiedrības izpratne par to, ka mums ir jāmaina veids, kā mēs ražojam un patērējam produktus. Tomēr šie izaicinājumi var ne tikai salīdzinoši smagāk skart cilvēkus ar vidējiem vai zemiem ienākumiem, bet piemēram, izmaksas, lai modernizētu savas mājas un automobiļus vai atjauninātu savas prasmes, arī var radīt viņiem lielāku slogu.

Šī pāreja ietekmē tos, kas ir nodarbināti skartajos uzņēmumos, un dažkārt arī visu reģionu. Pārejas pamatprincips ir neatstāt nevienu novārtā. Pārejot uz ilgtspēju, mēs nevaram vienkārši gūt panākumus uz atsevišķu iedzīvotāju grupu, kopienu, nozaru vai reģionu rēķina. Visiem mūsu sabiedrības locekļiem būs jānodrošina vienlīdzīgas iespējas, lai veicinātu ilgtspējīgu Eiropas nākotni un gūtu labumu no pārejas. Mums jo īpaši ir jānodrošina labākas iespējas sievietēm ienākt darba tirgū un censties iegūt ekonomisko neatkarību.

Lai mūsu sabiedrība nostātos uz ilgtspējas ceļa, mums jānodrošina, ka mūsu veidotā politika palīdz visiem eiropiešiem mainīties, cita starpā nodrošinot viņiem nepieciešamās prasmes.

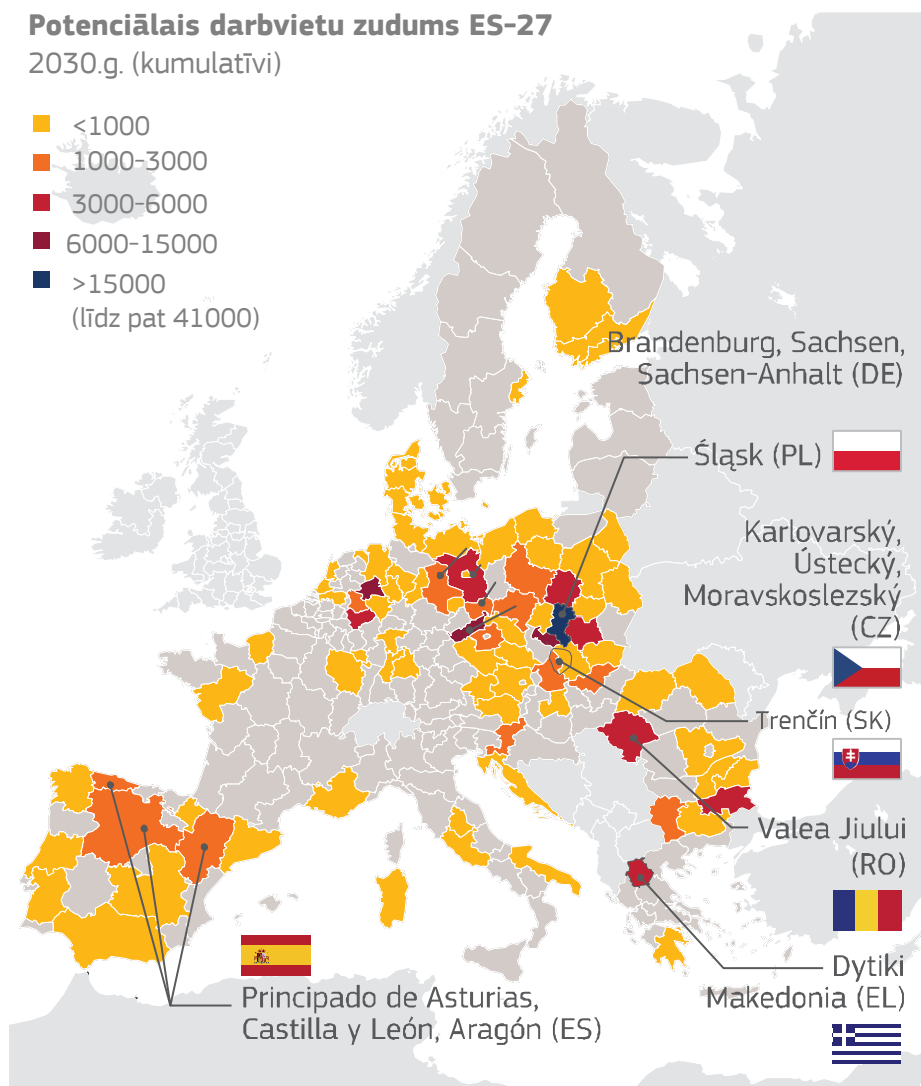
Komisija, piemēram, uzsāka ogļu ieguves reģionu pārkārtošanas iniciatīvu, kas palīdz izstrādāt stratēģijas un projektus dzīvotspējīgai sociālai, ekonomiskai un tehnoloģiskai pārveidei atsevišķos ES reģionos un kas tiks attiecināta arī uz oglekļietilpīgiem reģioniem. Šādas agrīnas iniciatīvas, kas ļauj sagatvoties pārejas problēmām, būtu jāpastiprina un jāīsteno arī citās nozarēs, kurās ir vajadzīga pārveide. Piemērs varētu būt autobūves nozare un atsevišķas pārtikas nozares.

ES pāreju ogļu reģionos plāno uz priekšu

Potenciālais darbvietu zudums ES-27

2030.g. (kumulatīvi)

- <1000
- 1000-3000
- 3000-6000
- 6000-15000
- >15000
(līdz pat 41000)

Avots: Eiropas Komisija (Kopīgā pētniecības centra ĢD un REGIO ĢD).

Sociāli iekļaujošas, godīgas un taisnīgas pārejas nodrošināšana būs ļoti svarīga arī tāpēc, lai sabiedrība pieņemtu vajadzīgos pasākumus un pāreja būtu veiksmīga visiem. Tas nozīmē lielāku un taisnīgāku līdzdalību darba tirgū, vienlaikus koncentrējoties uz nodarbinātības kvalitāti un darba apstākļiem. Tas nozīmē arī minoritāšu tiesību ievērošanu.

Šajā kontekstā sakārtota, likumīga un labi pārvaldīta migrācija var radīt iespējas Eiropas ekonomikai, risinot mainīgās demogrāfijas jautājumu gan migrantu izcelsmes, gan galamērķa valstīs. Visu migrantu, kuriem ir tiesības atrasties ES un kuri tur likumīgi dzīvo, integrācija un

pilnīga līdzdalība sabiedrībā – gan kultūras, gan sociālā vai ekonomiskā ziņā – ir kopīga atbildība, un tai ir izšķiroša nozīme, lai nodrošinātu sociālo kohēziju⁵².

Pārejai uz ilgtspēju ir vajadzīgi arī ieguldījumi efektīvās un integrētās sociālās aizsardzības sistēmās, tostarp tādos kvalitatīvos pakalpojumos kā izglītība, mācības, mūžizglītība, bērnu aprūpe, ārpusskolas aprūpe, veselības aprūpe un ilgtermiņa aprūpe. Tas ir ļoti svarīgi, lai nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas visiem un veicinātu ekonomisko un sociālo konvergenci. Jo īpaši veselības aprūpes sistēmas ir jāattīsta tā, lai tās būtu visiem viegli pieejamas, arī cenas ziņā, ietverot uzlabotu piekļuvi zālēm, lielāku orientāciju uz pacientiem un galveno uzmanību uz veselības veicināšanu un slimību profilaksi. Tām arī vajadzētu vairāk un labāk plānot un prognozēt darbaspēka attīstību veselības aprūpes jomā un plašāk izmantot rentablas digitālās tehnoloģijas⁵³.

Tāpēc sociālajiem ieguldījumiem arī turpmāk ir jābūt starp ES un tās dalībvalstu galvenajām prioritātēm. Pārdomu dokuments par sociālo Eiropu⁵⁴ ir svarīgs atsaucē punkts, un tajā tiek detalizēti pētīti risinājumi, kā mūsu sociālos modeļus pielāgot izaicinājumiem, ar kuriem saskaramies. Galvenais ES regulējums, virzoties uz priekšu, ir Eiropas sociālo tiesību pīlārs, ko ES iestādes pasludināja 2017. gada novembrī. Pīlāra mērķis ir vadīt atjauninātu darba un dzīves apstākļu uzlabošanas procesu. Tajā izklāstīti galvenie principi un tiesības nodarbinātības un sociālajā jomā. Tagad mums jākoncentrējas uz pīlāra īstenošanu. Virzoties uz priekšu, mums arī jānodrošina, ka pīlāra īstenošana palīdzēs cilvēkiem nodrošināt atbilstīgās prasmes konkrētajām darbvietām, kas ir vērstas uz pāreju uz zaļo ekonomiku.

Pārejai uz ilgtspēju ir arī jāturpina palīdzēt dalībvalstīm un reģioniem attīstīties un virzīties uz priekšu un tuvāk cits citam, vienlaikus izvairoties no plašākas reģionālas netaisnības un nevienlīdzības iestāšanās ES starp pilsētām un lauku apvidiem un to iekšienē.

Lai gan 75 % ES teritorijas ir lauku rajoni, pilsētās dzīvo vairāk nekā divas trešdaļas ES iedzīvotāju. Tie rada līdz pat 85 % no ES IKP, veido apmēram 60–80 % no enerģijas patēriņa un parasti saskaras ar tādām problēmām kā sastrēgumi, piemērotu mājokļu trūkums, gaisa piesārņojums un infrastruktūras pasliktināšanās⁵⁵. ES pilsētprogrammas īstenošanai un izstrādei arī turpmāk vajadzētu būt prioritātei, un būtu jāpastiprina sinerģija ar dažādām ilgtspējas politikām un citiem instrumentiem.

Lauku teritorijas ir arī galvenie mūsu patērētās pārtikas, enerģijas un materiālu piegādātāji, tāpēc pārejas uz ilgtspēju nodrošināšanā tās ir būtiski svarīgas. Bioekonomika ir viens no piemēriem, kā iespējams sniegt būtisku ieguldījumu mūsu ekonomikas dekarbonizācijā, vienlaikus radot darbvietas laukos. Ilgtspējīgas tūrisma un pārtikas sistēmas ir arī piemēri labām ekonomiskajām iespējām lauku apvidos, aptverot kultūras un dabas mantojuma aizsardzību un uzlabošanu.

Tikai ES mēroga pasākumi vien, piemēram, kohēzijas politika un lauku attīstības politika, tostarp ES rīcības plāns viediem ciematiem, nebūs pietiekami, tādēļ visiem dalībniekiem, tostarp valstu un reģionālajiem dalībniekiem, būs jādara viss iespējamais, lai paātrinātu pāreju uz ilgtspēju un īstenotu attiecīgās regulatīvās un citas pieejas, kas stiprina lauku teritorijas un nodrošina vienlīdzīgus dzīves apstākļus.

⁵² COM(2016) 377.

⁵³ Līdz pat 9,6 % no Eiropas IKP 2017. gadā bija veltīti veselības aprūpei, tādējādi veselības aprūpes izdevumu efektivitāte un līdzekļu izšķērdēšanas novēršana kļūst arvien svarīgāka.

⁵⁴ COM (2017) 206, Pārdomu dokuments par Eiropas sociālo dimensiju, 2017. gada 26. aprīlis.

⁵⁵ Apvienoto Nāciju Organizācija, ilgtspējīgas attīstības mērķi, 11. mērķis: padarīt pilsētas iekļaujošas, drošas, noturīgas un ilgtspējīgas. Pieejams: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/cities/>

3.2 Horizontālie faktori, kas veicina pāreju uz ilgtspējulzglītību, zinātne, tehnoloģija, pētniecība, inovācija un digitalizācijazglītība, zinātne, tehnoloģija, pētniecība un inovācija ir priekšnoteikums tam, lai panāktu ilgtspējīgu ES ekonomiku, kas sasniedz ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM)⁵⁶. Mums jāturpina vairogt izpratni, paplašināt mūsu zināšanas un pilnveidot mūsu prasmes. Šajās jomās mums būtu jāiegulda vairāk līdzekļu, lai panāktu šo jomu virzību uz IAM izpildi.

Izglītība, apmācība un mūžizglītība ir nepieciešami priekšnosacījumi, lai radītu ilgtspējas kultūru. ES vadītāji ir vienojušies strādāt pie tā, lai līdz 2025. gadam izveidotu Eiropas izglītības telpu nolūkā pilnībā izmantot izglītības, apmācības un kultūras sniegto potenciālu kā darbvietu radīšanas, ekonomikas izaugsmes un sociālā taisnīguma veicināšanas virzītājspēku. Izglītība ir gan vērtība pati par sevi, gan nepārvērtējams līdzeklis ilgtspējīgas attīstības panākšanai. Tādēļ galvenā uzmanība jāvelta tam, lai uzlabotu vienlīdzīgu piekļuvi iekļaujošai un augstas kvalitātes izglītībai un apmācībai visos dzīves posmos – no agras bērnības līdz augstākajai izglītībai un pieaugušo izglītībai. Visu līmeņu izglītības iestādes būtu jānodrošina izmantot ilgtspējīgas attīstības mērķus kā vadlīnijas savā darbībā, un šīm izglītības iestādēm būtu jāsniedz atbalsts, lai tās kļūtu par vietām, kurās ar ilgtspēju saistītās prasmes tiek ne tikai mācītas, bet arī aktīvi pielietotas. Būtu jāpievēršas arī izglītības sistēmu reformai un modernizācijai – no „zaļo” skolu un „zaļo” studentu pilsētu būvniecības līdz pat jaunu, digitālajai ekonomikai nepieciešamu prasmju attīstīšanai.

Virzoties uz priekšu, prioritāšu vidū vajadzētu būt IKT prasmju un digitālās pamatkompetences uzlabošanai saskaņā ar ES Digitālās izglītības rīcības plānu⁵⁷ un koncentrācijai uz mākslīgo intelektu⁵⁸. Skaidra prioritāte ir digitālās pārveides sniegto iespēju izmantošana, lai sasniegtu ilgtspējīgas attīstības mērķus. ES ir apņēmības pilna veidot spējas un zināšanas tādās svarīgās digitālās tehnoloģijās kā savienojamība, “lietu internets”, kibernetika, blokķēdes un augstas veiktspējas datošana, vienlaikus veltot uzmanību digitālās infrastruktūras potenciālajai negatīvajai ārējai ietekmei.

Mākslīgais intelekts ir joma, kurā ES atpaliek no Ķīnas un Amerikas Savienotajām Valstīm⁵⁹. Eiropas Savienībai ātri jāpārvar šī atpaliecība, lai gūtu ekonomisku labumu, un vienlaikus tai jāuzņemas vadošā loma, lai veidotu vajadzīgos jaunus ētikas noteikumus, kas būtu jāizstrādā līdztekus šai jaunajai tehnoloģijai. Šādā veidā ES var palīdzēt nodrošināt to, ka mākslīgais intelekts rada tīru ieguvumu cilvēku dzīvei un darbam. Pateicoties spējai acumirkļīgi apstrādāt lielus datu apjomus, mākslīgajam intelektam ir potenciāls būtiski palielināt ražīgumu daudzās jomās, piemēram, veselības aprūpes, enerģētikas, lauksaimniecības, izglītības un vides aizsardzības jomā. Piemēram, lauksaimniecības nozarē pētnieki patlaban izmanto mākslīgo intelektu un lielos datus, lai prognozētu kultūraugu ražu vairākus mēnešus pirms ražas novākšanas, tādējādi, iespējams, palīdzot lauksaimniekiem palielināt ražīgumu, pieņemt uz informāciju balstītus lēmumus par kultūraugu stādīšanu un galu galā – uzlabot pārtikas nodrošinājumu⁶⁰.

⁵⁶ Zinātnes, tehnoloģiju un inovācijas rīcībpolitiku loma ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanas sekmēšanā, ekspertu grupas „Rio+20 izpildes pārraudzība, jo īpaši saistībā ar IAM” ziņojums.

⁵⁷ COM(2018) 22 final.

⁵⁸ Eiropas Komisija 2018. gada novembrī uzsāka projektu *AI Watch*, lai novērotu ar mākslīgo intelektu saistīto attīstību Eiropas Savienībā un visā pasaulē un sniegtu turpmākai rīcībai vajadzīgo analītisko pamatu.

⁵⁹ Eiropas Komisija “*USA-China-EU plans for AI: where do we stand?*” (ASV, Ķīnas un EU plāni attiecībā uz MI: kāda ir pašreizējā situācija?) 2018. gada janvāris. Pieejams šādā tīmekļa vietnē: https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/dem/monitor/sites/default/files/DTM_AI%20USA-China-EU%20plans%20for%20AI%20v5.pdf.

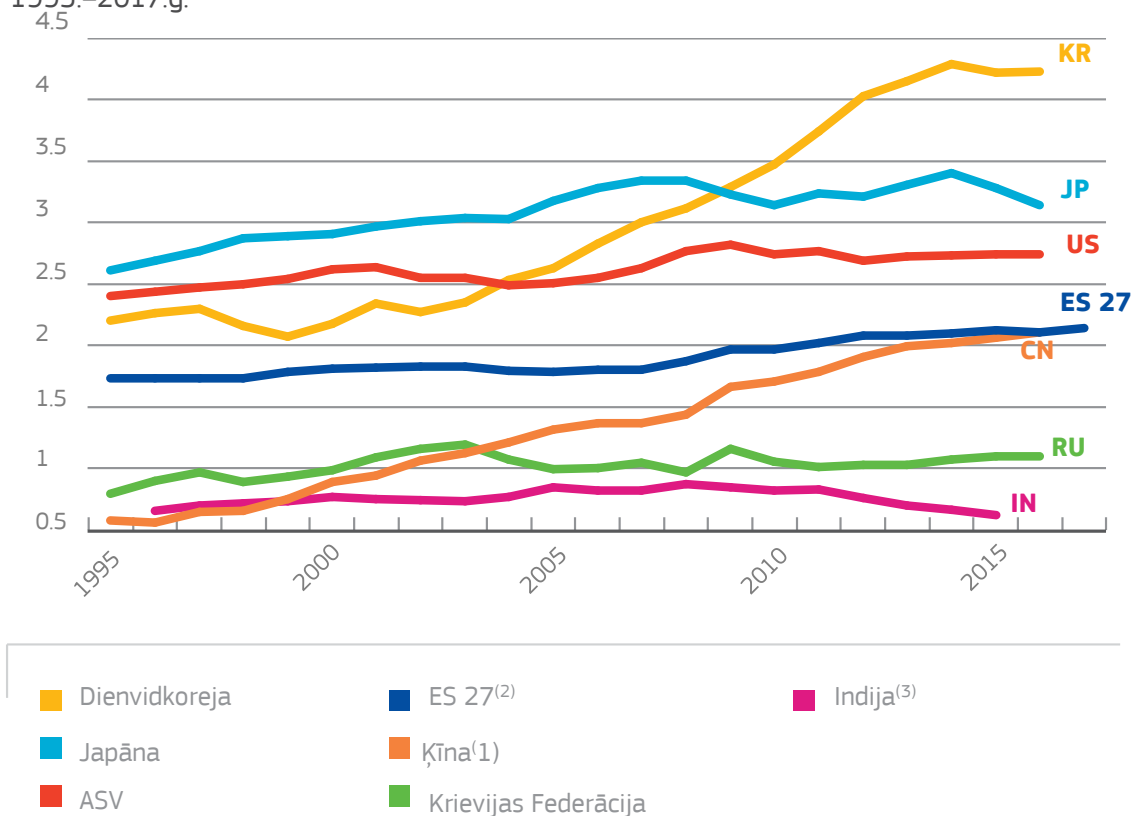
⁶⁰ Jiaxuan You, Xiaocheng Li, Melvin Low, David B. Lobell, Stefano Ermon, “*Sustainability and Artificial Intelligence Lab, Combining Remote Sensing Data and Machine Learning to Predict Crop Yield*”. Pieejams šādā tīmekļa vietnē: <http://sustain.stanford.edu/crop-yield-analysis>.

Pētniecībai un inovācijai ir svarīga loma kā pārmaiņu katalizatoram. Pētniecība un inovācija ir instruments, ar ko analizē pārmaiņu ietekmi, un līdzeklis, kurš nodrošina to, ka jebkāda pāreja vairo mūsu labklājību. Pētniecība un inovācija ļauj mums arī ietaupīt finanšu līdzekļus. Lielāki ieguldījumi inovācijā un tehnoloģiskajā attīstībā, kuri tiek veikti šodien, ilgākā perspektīvā palīdzēs mums samazināt izmaksas par mūsu ilgtermiņa politikas mērķu (piemēram, klimata un vides jomā) sasniegšanu. Eiropai ir vajadzīgās zināšanas, prasmes un iedzimtā jaunrade. Izmantojot savas lielās pētnieku un novatoru kopienas stiprās puses, Eiropas Savienībai ir visas iespējas uzņemties vadošo lomu tādu revolucionāru risinājumu izstrādē un ieviešanā, kuri paredzēti zaļai un iekļaujošai izaugsmei un tiks piemēroti gan Eiropas Savienībā, gan visā pasaulē.

Tomēr, lai pilnībā izmantotu šo potenciālu, ES dalībvalstīm ir jāpalielina savi pētniecības izdevumi. Kaut arī Eiropas Savienība ir vienojusies par to, ka līdz 2020. gadam pētniecībā, izstrādē un inovācijā būtu jāiegulda 3 % no ES dalībvalstu IKP, tomēr mēs joprojām esam tālu no šā mērķa sasniegšanas.

Ķīna iegulda pētniecībā un izstrādē vairāk līdzekļu nekā ES un ASV

Pētniecības un izstrādes intensitāte (kopējie pētniecības un izstrādes izdevumi % no IKP), 1995.–2017.g.

Avots: Pētniecības un inovācijas ĢD – Reformu un ekonomiskās ietekme nodaļa – Valstu analīze; Dati: Eurostat, ESAO, UNESCO.

Piezīmes: (1) CN: Ķīna bez Honkongas. (2) E27: bez Apvienotās Karalistes. (3) IN: Dati nav pieejami par 2012., 2013. un 2014. gadu. Datus ekstrapolēja Pētniecības un inovācijas ĢD.

Pētniecības un inovācijas pamatprogrammas ES līmenī ir ilgtspējīgas konkurētspējas, izaugsmes un ieguldījumu katalizatori. Lai paātrinātu pāreju uz ilgtspēju, pētniecībai un inovācijai paredzētais finansējums jāpapildina ar stratēģisku pieeju ieguldījumiem, ļaujot inovatīviem risinājumiem nonākt tirgū, jo tiem bieži vien ir vajadzīgi kapitālietilpīgi un augsta

riska ieguldījumi. Ir izveidoti tādi instrumenti kā Eiropas Stratēģisko investīciju fonds, lai palīdzētu mazināt šādu ieguldījumu riskus un tādējādi padarītu tos pievilcīgākus privātā sektora dalībniekiem. Šajā sakarībā var arī palīdzēt nesen ierosinātā Eiropas Inovācijas padome, atbalstot augsta līmeņa novatorus, jaunuzņēmumus, mazus uzņēmumus un pētniekus nolūkā panākt augsta riska inovatīvo projektu izdošanos, izvēršanu starptautiskā mērogā un labuma gūšanu no savstarpējās bagātināšanās ar zināšanām.

ES un tās dalībvalstis varētu koncentrēties uz novatorisku un revolucionāru tehnoloģiju un tādu inovatīvu uzņēmumu finansēšanu, kuriem ir potenciāls kļūt par ES un pasaules mēroga tirgus līderiem pārejā uz ilgtspēju, kā arī uz šo inovāciju efektīvu un laicīgu izmantošanu. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš ilgtspējīgai un inovatīvai lauksaimniecībai un pārtikas ražošanas sistēmām, tīrām tehnoloģijām, cilvēku un dzīvnieku veselībai, ekosistēmu risinājumiem, kā arī resursu ziņā efektīviem produktiem un ražošanas metodēm. Turklāt ir vajadzīgs atbalstošs tiesiskais regulējums, lai stimulētu inovācijas efektīvu ieviešanu par labu ilgtspējīgai attīstībai.

ES un tās dalībvalstīm būtu arī jāveicina ciešāka saikne starp pētniekiem un uzņēmumiem. Ilgtspējīgas attīstības atbalstam svarīgi ir ES pētniecības, izstrādes un inovācijas centri un inkubatori, kuros pētnieki un uzņēmumi var tikties, apmainīties ar paraugpraksi un sekmēt inovāciju. Lieliem uzņēmumiem, iespējams, varētu būt līdzekļi, lai uzņēmuma iekšienē attīstītu savas pētniecības darbības, taču mazu un vidēja lieluma uzņēmumu gadījumā bieži vien tas tā nav. Spēcīgākām un tiešākām saitēm ar pētniecības kopienu ir potenciāls pārvarēt šo plaisu.

Izcēlums. Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūts (EIT), kuram ir 40 inovācijas centri visā Eiropas Savienībā, nodrošina zināšanu trīsstūri, kas savieno izglītību, pētniecību un uzņēmējdarbību. Ir izveidotas vairākas **zināšanu un inovāciju kopienas (ZIK)**, un drīzumā tiks dibinātas vēl citas. Šīs kopienas **pievēršas būtiskām sabiedrības problēmām Eiropas Savienībā, kas saistītas ar IAM**, piemēram, šādās jomās: klimats, enerģētika, pārtika, veselība, izejvielas, digitālā nozare, pilsētu mobilitāte un progresīva ražošana. Šo problēmu risināšanai ir apvienojušies vairāk nekā 1200 partneru, kas pārstāv uzņēmumus, pētniecību un izglītības nozari.

3.2.1 Finansēs, cenas, nodokļi un konkurence

Bezdarbības izmaksas būs milzīgas vidējā termiņā un ilgtermiņā. Savukārt pārejai uz ilgtspēju ir vajadzīgi būtiski ieguldījumi īstermiņā un visaptverošas pārmaiņas attiecībā uz to, kā darbojas finanšu sistēma. Tiek lēsts, ka IAM sasniegšanai pasaules mērogā ir vajadzīgi aptuveni 4,5 līdz 6 triljoni euro⁶¹. Lai sasniegtu ES 2030. gada mērķus, par kuriem tika panākta vienošanās Parīzē (tostarp siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinājumu par 40 %), ir vajadzīgi papildu ieguldījumi aptuveni 180 miljardu euro apmērā. Publiskā sektora līdzekļiem jābūt labāk un inteliģentāk vērstiem uz IAM sasniegšanu, taču mūsu vajadzības mēs nevarēsim apmierināt, ja arī privātais sektors neveiks pāreju uz ilgtspēju. Pārejas finansēšanai paredzētā finansējuma piesaistīšanai jāiet roku rokā ar tādu projektu finansējuma pakāpenisku izbeigšanu, kuri kaitē “zaļai” un iekļaujošai ekonomikas izaugsmei.

Investīciju plāna Eiropai mērķis ir mobilizēt privāto finansējumu sabiedriskajam labumam. Investīciju plāns Eiropai tika izveidots 2015. gadā, un tā finansēšanas mehānisms – Eiropas Stratēģisko investīciju fonds – līdz šim kopsummā ir mobilizējis ieguldījumus 370 miljardu

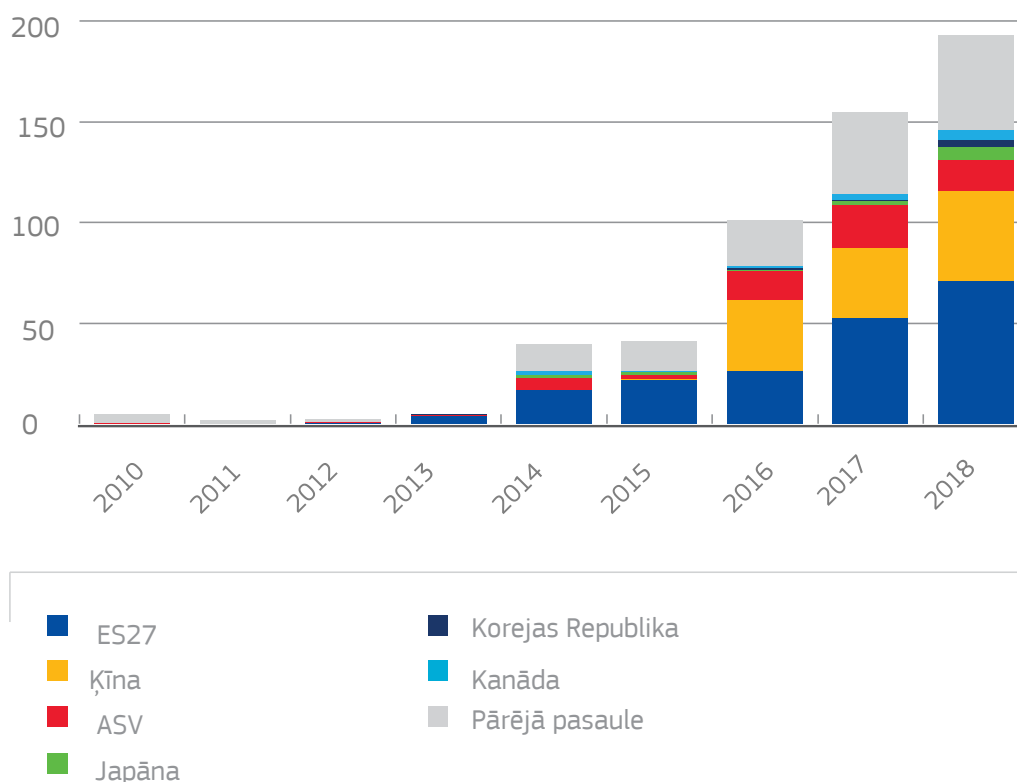
⁶¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Tirdzniecības un attīstības konference. Pieejams šādā tīmekļa vietnē:
<http://www.eurasia.undp.org/content/rbec/en/home/blog/2017/7/12/What-kind-of-blender-do-we-need-to-finance-the-SDGs-.html>.

euro apmērā svarīgākajās jomās, kas vajadzīgas Eiropas ekonomikas modernizācijai. Šīs jomas cita starpā ir šādas: atjaunojamie energoresursi, energoefektivitāte, pētniecība, izstrāde un inovācija, kā arī sociālā infrastruktūra, piemēram, sociālie mājokļi vai izmaksu ziņā pieejami mājokļi. Attiecībā uz nākamo budžeta shēmu 2021.–2027. gadam Komisija ierosināja divkāršot budžeta resursus, kas paredzēti sociālajai nozarei, tostarp sociālajai uzņēmējdarbībai, un finansēt tikai ilgtspējīgu infrastruktūru. Eiropas Investīciju bankas grupa jau tagad ir pasaulē lielākā daudzpusējā finansējuma sniedzēja klimata jomā, atvēlot vismaz 25 % no saviem ieguldījumiem tam, lai mazinātu klimata pārmaiņas un pielāgotos tām.

Komisija, pamatojoties uz augsta līmeņa ekspertu grupas ieteikumiem, arī izstrādāja ceļvedi par to, kā palielināt finansējuma nozīmi tādas labi funkcionējošas ekonomikas veidošanā, kura palīdz sasniegt mērķus vides un sociālajā jomā. Rīcības plāns ilgtspējīgam finansējumam⁶² un pēcāk izstrādātie tiesību aktu priekšlikumi palīdzēs ieguldītājiem pieņemt pārdomātus ieguldījumu lēmumus, kuru pamatā ir skaidri kritēriji par to, kas ir ilgtspējīgs ieguldījums. Tam vajadzētu sekmēt ieguldījumu paātrināšanu un palielināšanu ilgtspējīgos projektos gan Eiropas Savienībā, gan visā pasaulē, kā arī stimulēt ieguldītājus atteikties no ieguldījumiem, kas nav ilgtspējīgi.

"Zaļo" obligāciju emisiju apmērs pieaug, taču pasaules obligāciju tirgū tas joprojām ir niecīgs (aptuveni 1%)

"Zaļo" obligāciju emisija gadā, pa valstīm

Avots: Pasaules Banka, Bloomberg.

⁶² Rīcības plāns ilgtspējīgam finansējumam. Pieejams šādā tīmekļa vietnē: https://ec.europa.eu/info/publications/180524-proposal-sustainable-finance_lv.

Lielāka uzmanība būtu jāpievērš ilgtspējīga finansējuma piesaistīšanai reālajai ekonomikai, lai panāktu to, ka lielāks ieguldītāju pieprasījums pēc ilgtspējīgiem produktiem un pakalpojumiem atspoguļojas lielākā piedāvājumā. Šajā sakarā būtiska nozīme būs efektīvai maksas noteikšanai par videi radītām negatīvām papildu sekām. Būtu jāpievieno arī lielākas pūles, lai informētu Eiropas iedzīvotājus par finanšu sistēmu nolūkā panākt to, ka viņi ir labāk informēti par uzņēmumu darbību, ko viņi finansē, un par to, kā saukt pie atbildības līdzekļu pārvaldītājus gadījumā, kad viņu nauda netiek pārvaldīta ilgtspējīgā veidā.

ES ir uzņēmusies vadošu lomu finanšu sistēmas visaptverošā pārejā uz ilgtspējas ceļu, veicot šādus pasākumus:

- ✓ **kopīgas terminu sistēmas izveide** – vienota ES klasifikācijas sistēma (“taksonomija”) ar nolūku definēt, kuras saimnieciskās darbības ir ilgtspējīgas, un apzināt jomas, kurās ilgtspējīgiem ieguldījumiem var būt vislielākā ietekme;
- ✓ **zaļmaldināšanas riska samazināšana** – tiek izveidoti standarti un marķējumi zaļajiem finanšu produktiem, tādējādi ļaujot ieguldītājiem viegli noteikt, kuri ieguldījumi atbilst zaļo vai mazoglekļa ieguldījumu kritērijiem;
- ✓ **ilgtspējas aspekta ietveršana konsultācijās par ieguldījumiem** – prasības noteikšana apdrošināšanas un ieguldījumu sabiedrībām sniegt konsultācijas klientiem, pamatojoties uz viņu izvēlēm ilgtspējas ziņā;
- ✓ **ilgtspējas kritēriju izstrāde un to pārredzamības uzlabošana.**
- ✓ **Institucionālo ieguldītāju un aktīvu pārvaldītāju pienākumu precizēšana** – nodrošināt, ka, pieņemot lēmumus par ieguldījumiem, viņi ņem vērā ilgtspēju un pastiprina informācijas atklāšanas prasības;
- ✓ **uzņēmumu sniegto pārskatu pārredzamības uzlabošana** – vadlīniju par nefinanšu informācijas sniegšanu pārskatīšana;
- ✓ **ilgtspējas aspekta ietveršana prudenciālajās prasībās** – zaļā atbalsta faktora iekļaušana finanšu stabilitātes nodrošināšanai, ja to attaisno riska perspektīva.

Lai aizsargātu valsts iestāžu finansiālās spējas veikt ieguldījumus pārejā uz ilgtspēju, ir arī jārīkojas ar mērķi panākt visos līmeņos ilgtspējīgu fiskālo reformu. Mums būtu jāpastiprina cīņa pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un uzņēmumu ienākuma nodokļa apiešanu. Ir vajadzīga transnacionālā sadarbība, lai risinātu jautājumu par nodokļu oāzēm, kuras apdraud gan ES, gan jaunattīstības valstu nodokļu bāzi.

Vēl būtiskāk ir tas, ka ES nodokļu sistēmas un cenu noteikšanas politika būtu jāveido tā, lai tās atspoguļotu patiesās izmaksas, risinātu svarīgākos sociālos un vides jautājumus un veicinātu uzvedības maiņu visā ekonomikā. Ilgtspējīga konkurence ir atkarīga no cenām, kuras atspoguļo patiesās ražošanas un izmantošanas izmaksas un internalizē ārējos faktorus⁶³.

Regulatoriem, uzņēmumu vadītājiem un pilsoniskajai sabiedrībai ir jāsadarbojas, lai nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus atbilstīgi ilgtspējīgas attīstības mērķiem un stimulētu tādu attīstību, kas panāktu to, ka ilgtspējīgi produkti un pakalpojumi kļūst par cenas ziņā vispieejamākajiem.

Šajā nolūkā būtu jāveic izmaiņas nodokļu sistēmās, kā rezultātā dalībvalstis var samazināt darbaspēka nodokļus un palielināt nodokļus, kurus piemēro kapitālam, piesārņojumam, pārāk

⁶³ Uzņēmējdarbības un ilgtspējīgas attīstības komisija, “Better Business Better World, The report of the Business & Sustainable Development Commission”, 2017. gada janvāris.

zemu novērtētiem resursiem un vidiskām papildu sekām⁶⁴. Ir jāpiemēro principi “maksā lietotājs” un “maksā piesārņotājs”, lai novērstu un labotu vides degradāciju un nepieļautu sloga pārnesanu uz nodokļu maksātājiem. Pašlaik ir tā, ka Eiropas Savienībā nodokļu ieņēmumi no darbaspēka joprojām ir astoņas reizes lielāki nekā ieņēmumi no vides nodokļiem, un gadu gaitā tikai nedaudzas ES dalībvalstis ir samazinājušas savu darbaspēka nodokļu īpatsvaru, vienlaikus palielinot vides nodokļu īpatsvaru.

94%

Gandrīz visi Eiropas iedzīvotāji piekrīt tam, ka lielie piesārņotāji ir atbildīgi par viņu radītā kaitējuma novēršanu.

Eiropas Komisijas aptauja par attieksmi pret vidi, 2017. g.

Transporta ārējās izmaksas Eiropas Savienībā ir ļoti ievērojamas

Eiropas Komisija ir veikusi pētījumu par ārējo izmaksu internalizāciju (tajā aplūkoti visi transporta veidi), apverot sastrēgumus, negadījumus, CO₂ emisijas, troksni, gaisa piesārņojumu un kaitējumu dzīvotnei un salīdzinot šīs izmaksas ar lietotāju maksātajām izmaksām. Mērķis ir novērtēt, cik lielā mērā Eiropas Savienībā tiek īstenoti principi “maksā lietotājs” un “maksā piesārņotājs”, un apzināt iespējamās risinājumus, kā vēl vairāk internalizēt negatīvās papildu sekas. Saskaņā ar sākotnējiem rezultātiem tiek lēsts, ka kopējais ārējo izmaksu līmenis transporta nozarē ES dalībvalstīs ir aptuveni 1000 miljardi euro gadā, kas atbilst gandrīz 7 % no IKP. Šā pētījuma (tas jāpabeidz līdz 2019. gada vidum) konstatējumi būs svarīgs pienesums gaidāmajās diskusijās par ES transporta politikas nākotni.

Mums arī jānodrošina, ka pāreja ir sociāli taisnīga, ka pārejas izmaksas ir vienlīdzīgi sadalītas starp nodokļu maksātājiem un ka ikviens maksā savu taisnīgo daļu. Nepieciešamā nodokļu pārbūve un neproduktīvo finanšu stimulu (piemēram, fosilā kurināmā subsīdiju) atcelšana var izraisīt regresīvas sekas un smagāk skart nabadzīgos iedzīvotājus. Tāpēc politikas veidotājiem jāizmanto visas attiecīgās sviras un – papildus, piemēram, aktīva darba tirgus pasākumiem, izglītībai un apmācībai – jānodrošina, ka pāreja iet roku rokā ar pasākumiem, kuru rezultātā nodokļu sistēmas un nodokļu kopums kļūst progresīvāki, kā arī jāņem vērā visneaizsargātākās iedzīvotāju grupas⁶⁵.

Virzoties uz priekšu, svarīga būs arī saskaņota nodokļu uzlikšana negatīvām sociālām un vidiskām papildu sekām ES vienotajā tirgū, lai dotu Eiropas Savienībai iespēju pāriet uz efektīvāku un ilgtspējīgāku ekonomiku un nodrošinātu uzņēmumiem vienlīdzīgus konkurences apstākļus⁶⁶. Piemēram, ES tiesiskais regulējums enerģijas nodokļu jomā pašlaik joprojām ir pretrunā ES mērķiem vides un klimata pārmaiņu jomā⁶⁷, kas negatīvi ietekmē saskaņotos politikas mērķus. Vajadzīgs priekšnoteikums pārmaiņu panākšanai būs pāreja no

⁶⁴ Uzņēmējdarbības un ilgtspējīgas attīstības komisija, “Better Business Better World, The report of the Business & Sustainable Development Commission”, 2017. gada janvāris.

⁶⁵ Nodokļu politika Eiropas Savienībā. 2018. gada aptaujas rezultāti. Pieejams šādā tīmekļa vietnē:

https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/tax-good-governance/european-semester/tax-policies-european-union-survey_en. Komisija 2018. gada decembrī sāka pētījumu, kurā aplūkotas megatendences (klimata pārmaiņas, digitalizācija, iedzīvotāju novecošana u. tml.) un to ietekme uz ES ekonomiku, jo īpaši uz ES nodokļu sistēmu ilgtspēju.

⁶⁶ COM(2019) 8 final.

⁶⁷ COM(2019) 8 final.

vienprātības balsojuma Padomē atbilstīgi Komisijas paziņojumam “Virzība uz efektīvāku un demokrātiskāku lēmumu pieņemšanu ES nodokļu politikā”⁶⁸.

Turklāt konkurence ir svarīga vispārējā rīcībpolitikas pasākumu kopuma un ilgtspējas pārejas daļa. Konkurences politika sekmē “ekonomikas demokrātiju” un vienlīdzību. Tā nodrošina pieņemamas cenas, kvalitāti un izvēli, kā arī ierobežo dziļi iesakņojušos ekonomisko varu, kurai vairs nav uz nopelniem balstīta pamatojuma. Pierādījumi⁶⁹ liecina, ka konkurences politika relatīvi nāk par labu nabadzīgākām mājssaimniecībām salīdzinājumā ar bagātākām mājssaimniecībām, ka tās rezultātā resursi tiek sadalīti efektīvāk un ka tā veicina inovāciju, jo īpaši progresīvāko tehnoloģiju jomā.

Izcēlums. ES valsts atbalsta politika (jo īpaši kopš tās modernizācijas pēdējos gados) ir vērsta uz ilgtspēju. 94 % no visa Eiropas Savienībā piešķirtā valsts atbalsta bija paredzēti horizontāliem kopējo interešu mērķiem, piemēram, vides aizsardzībai, pētniecībai, izstrādei, inovācijai un reģionālajai attīstībai. 54 % no visiem izdevumiem bija atbalsts videi un enerģijas taupīšanai⁷⁰.

3.2.2 Atbildīga uzņēmējdarbība, korporatīvā sociālā atbildība un jauni uzņēmējdarbības modeļi

Uzņēmumiem ir ļoti svarīga loma pārejā uz ilgtspēju. Pēdējās desmitgadēs aizvien vairāk uzņēmumu – gan brīvprātīgi, gan publisko iestāžu mudināti – ir padarījuši atbildību vides un sociālajā jomā par sava korporatīvā redzējuma pamatdaļu. Arvien vairāk uzņēmumu uzskata ilgtspējīgas attīstības mērķus par neatņemamu sastāvdaļu savās konkurētspējas un izaugsmes stratēģijās. Tie ir sapratuši, ka atbildīga uzņēmējdarbība var nodrošināt ilgtspējīgāku peļņu un izaugsmi, pārvērt jaunas tirgus iespējas un radīt ilgtermiņa vērtību akcionāriem.

Nemot vērā piegādes ķēžu pieaugošo sarežģītību un globalizāciju, ir svarīgi veicināt to, ka arī trešās valstīs tiek piemēroti augsti ilgtspējas standarti. Nedrīkstētu būt tā, ka ES uzņēmumu un patērētāju uzņēmējdarbības prakse, kā arī patēriņa un ražošanas modeļi netiešā veidā sekmē cilvēktiesību pārkāpumus vai vides degradāciju citviet pasaulē.

⁶⁸ COM(2019) 8 final.

⁶⁹ Dierx, Adriaan, Ilzkovitz, Pataracchia, Ratto, Thum-Thysen un Varga (2017), "Does EU competition policy support inclusive growth?", *Journal of Competition Law & Economics*, 13. sēj., Nr. 2; ESAO faktu lapa par to, kā konkurences politika ietekmē makroekonomikas rezultātus (2014. gada oktobris); Fabienne Ilzkovitz un Adriaan Dierx, "Ex-post economic evaluation of competition policy enforcement: A review of the literature", Konkurences ĢD, 2015. gada jūnijs.

⁷⁰ http://ec.europa.eu/competition/state_aid/scoreboard/index_en.html.

Pēdējos divos gados ES ir pastiprinājusi akcionāru⁷¹ un ieguldītāju⁷² tiesības, palīdzot viņiem saprast gan finansiālos, gan nefinansiālos aspektus uzņēmumu darbības rādītājos un sniedzot viņiem labākas iespējas saukt uzņēmumus pie atbildības. Savos tiesību aktos par publisko iepirkumu Eiropas Savienība ir arī ieviesusi jaunus vides un sociālos kritērijus, lai mudinātu uzņēmumus izveidot sociāli atbildīgus produktus un pakalpojumus. Eiropas Savienība ir pieņēmusi Konfliktu izrakšu regulu⁷³, lai nodrošinātu, ka ES uzņēmumi importē konkrētus izrakšus un metālus tikai no atbildīgiem avotiem, kas neizmanto peļņu nolūkā finansēt bruņotus konfliktus. Šajā kontekstā svarīgs arī ir nesen pieņemtais rīcības plāns ilgtspējīgam finansējumam, jo tas sasaista finanšu sistēmu ar ilgtspējīgākiem projektiem⁷⁴.

Tomēr ir skaidrs, ka visos līmeņos vēl ir daudz darāmā. ES līmenī jāstrādā ar mērķi apzināt vairākus piemērotus pasākumus un konkrētus veidus, kā var veicināt ilgtspējīgu uzņēmējdarbību tā, lai tas dotu vēl labākus rezultātus un pastiprinātu ES uzņēmumu konkurētspēju šajā jomā. Mums būs jāapsver dažādi papildu stimuli uzņēmumiem, lai mudinātu tos integrēt savā darbībā ilgtspējīgas attīstības mērķus, tostarp jāizpēta jauno tehnoloģiju un aprites ekonomikas potenciāls. Gan savā iekšējā, gan ārējā darbībā Eiropas Savienībai būs jāturpina veicināt tas, ka atbildīgas uzņēmējdarbības jomā tiek īstenotas starptautiski saskaņotas vadlīnijas un principi, piemēram, ANO Vadošie principi uzņēmējdarbībai un cilvēktiesībām. Tas ir svarīgi arī tāpēc, lai nodrošinātu vienlīdzīgu konkurences apstākļus starptautiskā mērogā.

Raugoties nākotnē, ir jāatzīmē, ka tad, ja sadarbīgo ekonomiku (kurā patērētājiem ir iespējama tieša saskarsme vienam ar otru) atbildīgā veidā stimulē un attīsta, tā var sniegt būtisku artavu ilgtspējīgā izaugsmē un ilgtspējīgu uzņēmējdarbības modeļu radīšanā. Tomēr tas, ka visā Eiropas Savienībā pašlaik pastāv daudzi atšķirīgi regulatīvi risinājumi, rada nenoteiktību gan tradicionālajiem tirgus dalībniekiem, gan jauniem pakalpojumu sniedzējiem un patērētājiem un kavē sadarbīgās ekonomikas izaugsmi Eiropas Savienībā un ar to saistītos jaunus un inovatīvos pakalpojumus.

Sociālajai uzņēmējdarbībai, kuras mērķis ir atrisināt kopienās pastāvošās problēmas, var būt nozīmīga loma arī ilgtspējas problēmu novēršanā, vienlaikus uz vietas sekmējot iekļaujošu izaugsmi un darbvieta radīšanu, kopīgu labklājību un sociālo iekļaušanu. Pašreizējie sociālie uzņēmumi parasti koncentrējas uz specifiskām nišām (jo īpaši vietējā līmenī), un tiem ir grūti izvērst darbību citviet Eiropas Savienībā. Finansējums joprojām ir būtiska problēma, tāpēc Eiropas Savienība atvēl sociālajiem uzņēmumiem lielāku finansējumu. Līdzīgi, kā tas ir sadarbīgās ekonomikas gadījumā, šķērslis var būt sarežģītais vai trūkstošais tiesiskais regulējums un vietējā līmeņa ierobežojumi. Piemēram, Francijā 2014. gadā tika ieviests īpašs tiesiskais regulējums, ar kuru tika atzīta nozares specifika un kurš deva jaunu impulsu šiem uzņēmumiem.

3.2.3 Atvērta un uz noteikumiem balstīta tirdzniecība

Atvērta un uz noteikumiem balstīta tirdzniecība ir viens no labākajiem instrumentiem mūsu un mūsu partnervalstu labklājības vairošanai, mūsu dzīves līmeņa paaugstināšanai un mūsu

⁷¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2017/828 (2017. gada 17. maijs), ar ko groza Direktīvu 2007/36/EK attiecībā uz akcionāru ilgtermiņa iesaistīšanas veicināšanu (Dokuments attiecas uz EEZ).

⁷² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/95/ES (2014. gada 22. oktobris), ar ko groza Direktīvu 2013/34/ES attiecībā uz noteiktu lielu uzņēmumu un grupu nefinanšu un daudzveidības informācijas atklāšanu (Dokuments attiecas uz EEZ).

⁷³ Konfliktu izrakšu regula (ES) 2017/821.

⁷⁴ https://ec.europa.eu/info/publications/180524-proposal-sustainable-finance_lv. Visaptverošs pārskats par ES jaunāko progresu korporatīvās sociālās atbildības/atbildīgas uzņēmējdarbības jomā un attiecībā uz uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām tiks sniegts 2019. gada sākumā pasākuma "ES rūpniecības dienas" ietvaros.

planētas un mūsu demokrātijas ilgtspējas palielināšanai. Ja vēlamies sekmīgi panākt ilgtspējīgu Eiropu ilgtspējīgā pasaulē, tad ir svarīgi izmantot mūsu daudzpusējās iestādes un divpusējos un daudzpusējos tirdzniecības nolīgumus, lai veidotu pasaules mēroga standartus.

Protekcionalisma tendences un pieeja “vispirms mana valsts, tad pārējās” var izraisīt konfliktus. Turklāt tās ir lieli šķēršļi ilgtspējīgas planētas veidošanai – šim mērķim parasti ir vajadzīga starptautiskā sadarbība. Daudzu iemeslu dēļ Eiropas Savienībai ir ļoti svarīgi stingri atbalstīt un uzturēt daudzpusējo sistēmu.

Saistībā ar pāreju uz ilgtspēju mums vēl aktīvāk jāsadarbojas ar līdzīgi domājošiem partneriem, lai vienotos par progresīviem jauniem noteikumiem, kuros ņemta vērā Apvienoto Nāciju Organizācijas programma 2030. gadam. Šajā programmā atzīts, ka svarīgākā loma ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanas veicināšanā ir uz noteikumiem balstītai daudzpusējai tirdzniecības sistēmai, kuras pamatā ir Pasaules Tirdzniecības organizācija (PTO). Tādēļ ļoti būtiski ir ES pašreizējie konstruktīvie centieni modernizēt PTO.

Gadījumos, kad pašreizējās lielvaras atkāpjas no starptautiskās tirdzniecības nolīgumiem, Eiropas Savienībai paveras iespējas. Šī Savienība, kurai ir visattīstītākais iekšējais tirgus pasaulē ar gandrīz pusmiljardu patērētāju, var nostāties to vietā, kuri pamet tirgu, un šī Savienība to ir darījusi. Turklāt tā piešķir tirdzniecībai jaunu un ilgtspējīgāku pamatu. Visos jaunajos ES tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumos tagad ir iekļauta nodaļa par ilgtspējīgu attīstību, ar kuru atbalsta un veicina sociālos un vides standartus. Ekonomisko partnerattiecību nolīgums, kas 2018. gada jūlijā tika parakstīts ar Japānu, ir pirmais nolīgums, kurā iestrādātas saistības, kas pieņemtas saskaņā ar Parīzes klimata nolīgumu. ES un Kanāda 2018. gada septembrī vienojās par darbu tirdzniecības un klimata pārmaiņu jomā Visaptverošā ekonomikas un tirdzniecības nolīguma (CETA) ietvaros. Modernizējot mūsu asociācijas nolīgumu ar Čīli, ES risina sarunas par dzimumspecifiskiem noteikumiem.

Izcēlums. Ž. K. Junkera vadītā Komisija ir pieņēmusi vai sākusi īstenot astoņus tirdzniecības nolīgumus ar 15 valstīm, tostarp Kanādu, Ukrainu, Singapūru, Vjetnamu, Japānu un vairākām Āfrikas un Klusā okeāna valstīm⁷⁵. ES tagad ir noslēgusi 39 tirdzniecības nolīgumus ar 70 valstīm visā pasaulē. Kopš 2010. gada ES brīvās tirdzniecības nolīgumu pamatā ir noteikumi par tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību.

Komisija ierosināja 15 punktus, lai uzlabotu ES brīvās tirdzniecības nolīgumos iekļauto tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļu īstenošanu un izpildi⁷⁶. Uzsvars tiek likts uz ciešāku sadarbību ar dažādiem dalībniekiem, efektīvāku izpildi, tostarp ilgtspējas sadaļu uzstājīgāku izmantošanu esošajā strīdu izšķiršanas mehānismā, kā arī uz labāku saziņu un pārredzamību.

Īstenojot savus centienus atbalstīt jaunattīstības valstis, Eiropas Savienība piešķir vienpusējas tirdzniecības preferences saskaņā ar vispārējo preferenču shēmu. Šīs preferences ir atkarīgas no tā, vai saņēmējvalstis īsteno svarīgākās starptautiskās konvencijas un nolīgumus par cilvēktiesībām un darba tiesībām, vides aizsardzību un labu pārvaldību, un tādējādi rada stimulu jaunattīstības valstīm veidot savus ekonomikas izaugsmes modeļus uz ilgtspējīga pamata. Nopietnu un sistemātisku šo konvenciju principu pārkāpumu gadījumā Komisija var šīs preferences uz laiku atcelt.

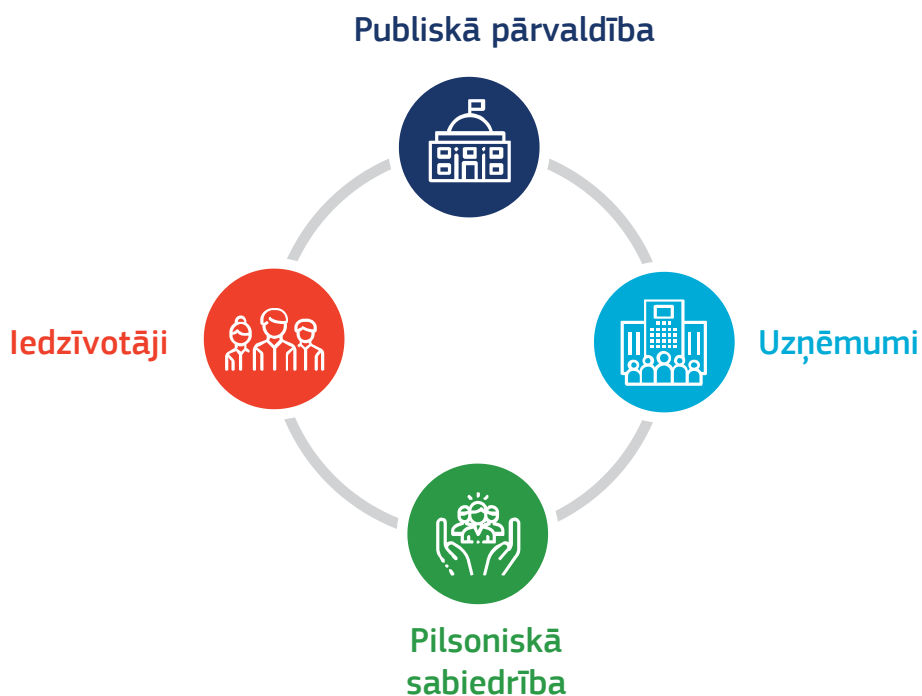
⁷⁵ Gana, Kamerūna, Kotdivuāra, kā arī DAK EPN valstis Botsvāna, Dienvidāfrika, Lesoto, Mozambika, Namībija un Svazilenda.

⁷⁶ Komisijas dienestu neoficiāls dokuments. Pieejams šādā tīmekļa vietnē:
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/february/tradoc_156618.pdf.

3.2.4 Pārvaldība un politikas saskaņotības nodrošināšana visos līmeņos

Lai panāktu ilgtspējas patiesas pārmaiņas, kas IAM sasniegšanas rezultātā nestu labumu visiem eiropiešiem, ir vajadzīga visaptveroša pieeja. Eiropas Savienībai, tās dalībvalstīm un tās partneriem jāņem vērā savstarpējās saiknes starp dažādajām problēmām un iespējām ilgtspējas jomā un jāatbalsta saskaņotība starp dažādām politikas jomām, nozarēm un lēmumu pieņemšanas līmeņiem.

Pārejā uz ilgtspēju jāpiedalās un jāuzņemas aktīva loma visām ieinteresētajām personām

Tiesiskuma, demokrātijas un pamattiesību ievērošana nosaka to, “kas mēs esam”. Tie ir neaizskarami principi un vērtības, kas izklāstīti ES Līgumos, un tie ir pamati, uz kuriem mēs veidojam mūsu nākotni. Tie arī ir noteikti kā neatņemama Apvienoto Nāciju Organizācijas programmas 2030. gadam un ilgtspējīgas attīstības mērķu sastāvdaļa. Tas pats attiecas uz miera, taisnīguma un stabilu iestāžu principiem, attiecībā uz kuriem ES vienmēr ir bijusi spēcīga aizstāve. Šie principi un kopīgās vērtības nav pašizpildīgi, un Eiropas Savienībai, tās dalībvalstīm un būtībā visiem eiropiešiem tie ir jāuztur, jā saglabā un jāstiprina. Sociālajiem partneriem ir jāsniedz būtisks ieguldījums. Šī partnerība jā saglabā un jāstiprina, lai nodrošinātu gan efektīvu pārvaldību, gan pienācīgu politikas saskaņotību.

Papildus šiem pamatprincipiem ļoti būtiska nozīme ir politikas saskaņotībai visās jomās, kuras pamatā ir plānošana, uz pierādījumiem balstīta politika, iekļautība, efektivitāte, subsidiaritātes un proporcionālītātes principu ievērošana, kā arī mērīšana un uzraudzība. Šajā sakarībā svarīgs ir arī labāks regulējums un labāka pārvaldība visos līmeņos. Attiecībā uz visiem politikas risinājumiem ir vajadzīgi rūpīgi veikti ietekmes novērtējumi, un kompromisi starp mērķiem ekonomikas, sociālās un vides politikas jomā ir jāsamazina un to sekas jāierobežo. Efektīvā un strukturālā veidā būtu arī jānovērš saistītās īstenošanas nepilnības, kas apdraud ilgtspējīgas politikas saskaņotību.

Ilgospējīgas attīstības mērķi ir izstrādāti tā, lai tie būtu nedalāmi, un vairums ilgospējīgas attīstības mērķu aptver vairākas politikas jomas. Tāpēc labāka pārvaldes iestāžu sadarbība ir jāpapildina ar labāku saskaņotību starp dažādām politikas jomām. Pārtikas, enerģijas un ūdens resursu pārvaldība ir cieši saistīta. Tas pats attiecas, piemēram, uz transportu, gaisa kvalitāti un veselību. Tā dēvētajai “saiknes” pieejai ir vajadzīgi visos līmeņos īstenojami daudznozaru projekti, kuros tiek ņemtas vērā savstarpējās saiknes starp ilgospējīgas attīstības mērķiem. Eiropas Komisija ir ievērojusi šo pieeju, pieņemot iekšējā darba metodi, ar kuru likvidē barjeras starp komisāriem un visiem pārējiem Komisijas darbiniekiem.

Politikas saskaņotība attiecas ne tikai uz iekšējo līmeni, bet arī uz iekšējās politikas ietekmi uz ārējo dimensiju un otrādi. Mums jānodrošina, ka netiek eksportēts mūsu ekoloģiskās pēdas nospiedums vai citās pasaules daļās netiek radīta nabadzība, nevienlīdzība un nestabilitāte. Kā eiropieši mēs acīmredzami apzināmies to, ka negatīvās sekas, kas izpaužas citviet pasaulē, izraisīs bumeranga efektu uz mūsu ekonomiku un sabiedrību, piemēram, saasinot migrācijas cēloņus. ES ir apņēmusies gādāt par attīstības jomā īstenojamās politikas saskaņotību, ar kuras palīdzību nodrošina, ka sistemātiski tiek ņemta vērā ES iekšējās politikas ietekme uz jaunattīstības valstīm. Attiecīgā uzraudzība ir integrēta Komisijas vispārējos turpmākajos pasākumos saistībā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas programmu 2030. gadam⁷⁷.

Veiksmīgai politikas īstenošanai jānosaka skaidri un izmērāmi mērķi, uz kuru pamata varētu sekot līdzī gūtajam progresam, un rezultāti jādara publiski pieejami. Kā nākamo soli ES līmenī varētu izstrādāt nolīgumu par šādiem mērķiem, kā arī izveidot uzraudzības sistēmu. Eiropadome atzinīgi novērtēja Komisijas nodomu publicēt šo pārdomu dokumentu, lai 2019. gadā sagatavotu augsni Apvienoto Nāciju Organizācijas 2030. gada programmas visaptverošai īstenošanas stratēģijai, kurā varētu ietvert iepriekš minēto uzdevumu.

Ilgospējīgas attīstības mērķu īstenošanai ir vajadzīga arī efektīva sadarbība ES līmenī, kā arī valstu, reģionālajā un vietējā līmenī. Komisijas paziņojumā “Subsidiaritātes un proporcionalitātes principi – to nozīmes stiprināšana ES politikas veidošanā” (tas pieņemts pēc Subsidiaritātes, proporcionalitātes un scenārija “Darīt mazāk, bet efektīvāk” jautājumu darba grupas ierosinājuma) ietvertie ieteikumi veido ceļvedi, lai to panāktu⁷⁸. Konkrēti, Komisija un pārējās ES struktūras varētu atvieglināt paraugprakses apmaiņu starp pilsētām un reģioniem un noteikt parametrus pārrobežu teritoriālajai pieejai, lai īstenotu ilgospējīgas attīstības mērķus.

Protams, arī pilsoniskajai sabiedrībai, privātajam sektoram un akadēmiskajām aprindām ir jāpiedalās diskusijā un pasākumu īstenošanā. Augsta līmeņa daudzpusēju ieinteresēto personu platforma ilgospējīgas attīstības mērķu jomā, kuru Eiropas Komisija izveidoja 2017. gadā⁷⁹, ir bijis pozitīvs faktors transversālu ideju apkopošanā. Platformas sniegtās atziņas ir bijušas neatsveramas Komisijas darbā un ir pievienotas šim pārdomu dokumentam. Vēl viens pozitīvs starpnozaru sadarbības piemērs ir augsta līmeņa ekspertu grupa ilgospējīga finansējuma jautājumos, kurai bija ļoti būtiska nozīme, sagatavojot Komisijas rīcības plānu ilgospējīgam finansējumam.

⁷⁷ Gūtais progress ir izklāstīts ES 2019. gada ziņojumā par politikas saskaņotību attīstībai; minētais ziņojums ir publicēts kopā ar šo pārdomu dokumentu: Eiropas Komisijas dienestu darba dokuments (2019) 20.

⁷⁸ COM(2018) 703 final. Pieejami šādā tīmekļa vietnē: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-principles-subsidiarity-proportionality-strengthening-role-policy-making_lv.pdf un https://ec.europa.eu/commission/priorities/democratic-change/better-regulation/task-force-subsidiarity-proportionality-and-doing-less-more-efficiently_lv.

⁷⁹ Pieejams šādā tīmekļa vietnē: https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/global-topics/sustainable-development-goals/multi-stakeholder-platform-sdgs_lv.

Tādu sarežģītu problēmu gadījumā, kuras saistītas ar dažādām konkurējošām interesēm, varētu vēl vairāk veicināt daudzpusējas ieinteresēto personu partnerības, lai tādējādi ņemtu vērā dažādo ilgtspējīgas attīstības mērķu savstarpējo atkarību.

No otras puses, daudzlīmeņu pārvaldības pieejas īstenošanai ir nepieciešams, lai ES centieni būtu skaidri formulēti pasaules mēroga pārvaldības līmenī. Ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanai mums jārisina daudzas problēmas, kas neapstājas pie robežām. Tāpēc ir vajadzīga spēcīgāka, “uz āru vērsta” orientācija, cieši sadarbojoties ar ES partneriem visā pasaulē un visos līmeņos. Apvienoto Nāciju Organizācijas līmenī svarīga loma ir Augsta līmeņa politiskajam forumam, jo īpaši gūtā progresa uzraudzīšanā. Eiropas Savienība kā multilaterālisma spēcīga aizstāve var uzņemties vadošo lomu, lai nodrošinātu pienācīgu ziņošanu par ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā panākto progresu un uzstātu uz stingru īstenošanu un uzraudzību no visu partneru puses.

4 ES kā pasaules mēroga celmlauze ilgtspējīgas attīstības jomā

ES un Apvienoto Nāciju Organizācija ir dabiskas partneres centienos veidot drošāku un labāku pasauli visiem. Mums nevajag vairāk mūru, bet gan pasaules mēroga noteikumus, kurus visi ievēro. Uz noteikumiem balstīta sistēma ir labākais garants mūsu ekonomikas un sabiedrības ilgtspējai. Tikai daudzpusējā diplomātija var rast risinājumus starptautiskām problēmām. Globālajā ES ārpolitikas un drošības politikas stratēģijā ir atzīts ilgtspējīgas attīstības mērķu kā transversālas prioritātes nozīmīgums, un Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm ir jāpieliek saskaņoti pūliņi savās attiecībās ar pārējo pasauli.

Vardarbīgu konfliktu atjaunošanās visā pasaulē (jo īpaši pēdējos piecos gados) vēlreiz atgādina mums, ka miers un drošība Eiropas Savienībā ir arī atkarīgi no ES spējas palīdzēt veidot un uzturēt mieru citur pasaulē. Pieredze, ko Eiropas Savienība guvusi miera veidošanā šeit uz vietas, dod tai “maigo” varu un ticamību rīkoties kā pasaules mēroga dalībnieci ilgtspējīga miera un labklājības labā.

Eiropas Savienībai arī jāturpina apmainīties ar ilgtspējīgiem risinājumiem pasaules mēroga problēmām, jo tad, ja citi īsteno pretējas nostādnes, mūsu politikai būs tikai ierobežota ietekme uz planētu. Palīdzot citiem un mudinot viņus sekot mūsu rīcībai, Eiropas Savienība var censties panākt vienlīdzīgus konkurences apstākļus, kad visi konkurē, ievērojot vienus un tos pašus nosacījumus. Turklāt, ļaujot izmantot ES risinājumus ārvalstīs, tiks radīts vairāk darbvieta un panākta lielāka ilgtspējīga izaugsme – ne tikai partnervalstīs, bet arī pašā Eiropas Savienībā.

Visbeidzot, lai gūtu vislabākās sekmes pārejā uz zaļu un iekļaujošu ekonomiku, mums jāpanāk arī mūsu globālo partneru līdzdalība un jāapliecina tas, ka globāls ilgtspējīgas attīstības modelis, kas balstīts uz mūsu pamatvērtībām un principiem, ir vislabākais veids, kā sasniegt kopīgu labklājību un ilgtspējīgu pasauli. Tāpēc ES iekšējais darbs IAM sasniegšanā un šā darba ārējās izpausmes ir vienas un tās pašas medaļas divas puses. Veicot savu ārējo darbību, ES interesēs ir ieņemt arī pasaulē vadošu lomu Apvienoto Nāciju Organizācijas 2030. gada programmas īstenošanā.

Eiropas Savienība un tās dalībvalstis ir lielākās attīstības palīdzības un humānās palīdzības sniedzējas pasaulē. ES ir kopīgi apņēmusies palielināt savu ieguldījumu oficiālajā attīstības

palīdzībā līdz vismaz 0,7 % no ES nacionālā kopienākuma gadā. Pateicoties sadarbībai ar 150 partnervalstīm visur pasaulē, ES politika attīstības sadarbības jomā ir gan līdzeklis, kā palīdzēt cilvēkiem izkļūt no nabadzības un nodrošināt cieņu un vienlīdzību, gan arī veids, kā izveidot mierīgas, taisnīgas un iekļaujošas sabiedrības. Krīžu ieilgušā rakstura dēļ Eiropas Savienībai ir jāturpina savi saskaņotie centieni, lai vienlaikus apmierinātu humanitārās vajadzības un apkarotu nabadzības, pārvietošanas, neaizsargātības un nestabilitātes pamatcēloņus.

Jaunajā Eiropas Konsensā par attīstību ES darbības ir skaidri orientētas uz Apvienoto Nāciju Organizācijas 2030. gada programmas īstenošanu; galvenais mērķis šajā sakarībā ir nabadzības izskaušana. Viena no šā konsensa galvenajām stiprajām pusēm ir Eiropas Savienības un visu tās dalībvalstu kopīga apņemšanās labāk sadarbīties, tostarp lielākā apmērā veicot kopīgas plānošanas darbības un nodrošinot efektīvāku koordināciju uz vietas. Šai jaunajai orientācijai būtu jāklūst vēl labāka, pateicoties gaidāmajam ES ārējās finansēšanas instrumentam, kas ir īpaši izstrādāts, lai atbalstītu ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu.

Mēs turpināsim aktīvo sadarbību ar partnervalstīm, izmantojot uz ilgtspējīgas attīstības mērķiem balstītos politikas dialogus, kurus papildina mūsu finansiālā palīdzība un sadarbība attīstības jomā. Ar ES jauno partnerību ar Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstīm, kas aizstās pašreizējo Kotonū nolīgumu, būtu jācenšas panākt lielāku labklājību, īstenojot ilgtspējīgas attīstības mērķus. Virzoties uz priekšu, Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm būtu īpaši svarīgi vienlīdzīgā statusā veidot spēcīgu partnerību un sadarbību ar Āfriku. Eiropas Savienībai ir spēcīga interese par Āfrikas kontinentu, kurš ekonomiski un politiski uzplaukst un kurā paveras labākas iespējas izaugsmei, vietējai nodarbinātībai, jauniem uzņēmējdarbības modeļiem un abpusēji izdevīgām tirdzniecības attiecībām ar Eiropu. Līdztekus tam ES sadarbība ar vairāk attīstītām jaunattīstības valstīm daudzās nozarēs var būtiski ietekmēt ilgtspējīgu attīstību visā pasaulē.

Prioritāte vēl aizvien ir privātā sektora pilnīgai iesaistīšanai un ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai arī ārpus ES robežām. Pateicoties Eiropas ārējo investīciju plānam, ir izveidoti jauni standarti publiskā finansējuma izmantošanā ar nolūku piesaistīt privātos ieguldījumus, kas paredzēti ilgtspējīgai attīstībai partnervalstīs – sākot ar Āfriku un ES kaimiņvalstīm⁸⁰. Jaunajai Āfrikas un Eiropas ilgtspējīgu investīciju un darbvietu aliansei, kas uzsākta 2018. gada septembrī, ir liels potenciāls stimulēt ilgtspējīgus ieguldījumus – ar perspektīvu izveidot Āfrikā nākamajos piecos gados vien līdz pat 10 miljoniem darbvietu.

Nemot vērā to, ka it īpaši jaunattīstības valstīm ir grūtības piekļūt pienācīgam finansējumam, lai apmierinātu savas vajadzības ilgtspējīgas infrastruktūras un energoefektivitātes jomā, finanšu tirgu globālajam raksturam varētu būt liels potenciāls, lai atbalstītu visas valstis to pārejas procesā, savienojot vietējās vajadzības ar globālajiem finansējuma avotiem. Saskaņojot starp dažādām jurisdikcijām ilgtspējīgas finanšu iniciatīvas un instrumentus, tiktu nodrošināts tas, ka tiek izveidoti saderīgi, pārrobežu mēroga tirgi ilgtspējīgiem finanšu aktīviem, panākot apjomradītus ietaupījumus un izvairoties no sadrumstalotības. Tas uzņēmumiem un finanšu nozarei visā pasaulē pavērtu jaunas, ievērojamas ieguldījumu iespējas.

⁸⁰ Tā kā kopš šā plāna izveides 2017. gada septembrī ar tā starpniecību ir piesaistīti vairāk nekā 37 miljardi euro, tas ir uz pareizā ceļa, lai līdz 2020. gadam sasniegtu mērķi – 44 miljardu euro lielus ieguldījumus ilgtspējīgā attīstībā.

Eiropas Savienības mērķis ir vadīt starptautiskos centienus ar nolūku izveidot tādu finanšu sistēmu, kas visā pasaulē atbalsta ilgtspējīgu izaugsmi. Lai pastiprinātu sadarbību un izmantotu sinerģiju, būtu lietderīgi izveidot starptautisku tīklu, kurā apvienotas jurisdikcijas gan no attīstītajām, gan jaunattīstības valstīm, kas apņēmušās sekmēt ilgtspējīgas finanses. Saskaņota starptautiska stratēģija un struktūra, kas daudzākā šo tādu iestāžu centienus kā, piemēram, Pasaules Bankas grupa, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija, Eiropas Investīciju banka un Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka, palīdzētu palielināt ilgtspējīgu finansējumu un piesaistīt starptautiskos ieguldītājus, kuri visā pasaulē veic ilgtspējīgus ieguldījumus. Jaunas finanšu tehnoloģijas un inovatīvi finansēšanas risinājumi paver lieliskas papildu iespējas sasaistīt pasaules mēroga ieguldītājus ar ilgtspējīgiem projektiem.

Klimata pārmaiņas un vides degradācija aizvien lielākā mērā ir viens no nozīmīgākajiem apdraudējumiem mieram un drošībai pasaulē, un, nerīkojoties izlēmīgi, tās kļūs par vēl nopietnāku iemeslu globāla mēroga riskam, tostarp piespiedu pārvietošanai un migrācijai. Eiropas Savienībai ir jārada priekšzīme, tostarp strikti īstenojot Parīzes klimata nolīgumu un turpinot starptautiskos centienus dekarbonizēt transporta nozari. Eiropas Savienība varētu arī ierosināt saistošus globāla mēroga nolīgumus aprītes ekonomikas, resursu izmantošanas un bioloģiskās daudzveidības jomā.

Tas, ka ES ir aizsācējas pozīcijā pārejā uz “zaļu” un iekļaujošu ekonomiku (apvienojumā ar spēcīgu aicinājumu pēc starptautiskiem noteikumiem), ļaus mums noteikt pasaules mēroga standartus un dos mums spēcīgas konkurences priekšrocības globālajā tirgū.

5 Nākotnes scenāriji

ES ir pilnībā apņēmusies ievērot Apvienoto Nāciju Organizācijas programmu 2030. gadam un to īstenot. Tā kā tuvojas jauns piecu gadu politikas cikls, ir pienācis laiks vienoties par to, kā mēs ieviesīsim dzīvē mūsu kopīgo apņemšanos. ES iestādēm jālemj par struktūrām, instrumentiem un politikas virzieniem, ko tās izmantos, lai īstenotu un sasniegtu ilgtspējīgas attīstības mērķus, kā arī lai palīdzētu mūsu partneriem un tos vadītu. Ir dažādas idejas par to, kā vislabāk to panākt, un katrai iestādei – Eiropas Parlamentam, Padomei un Komisijai – ir savi pienākumi saskaņā ar Līgumiem un mūsu starptautiskajām saistībām.

Eiropadome 2018. gada oktobrī atzinīgi novērtēja Komisijas nodomu publicēt pārdomu dokumentu, lai 2019. gadā sagatavotu augsni visaptverošai īstenošanas stratēģijai.

Šajā pārdomu dokumentā ir izklāstīti trīs dažādi scenāriji, ņemot vērā Eiropadomes norādes attiecībā uz diskusijas vadīšanu par to, kā vislabāk varētu īstenot ilgtspējīgas attīstības mērķus un kāds būtu visefektīvākais uzdevumu sadalījums. Šīs pārdomas ir paredzētas, lai turpmāko mēnešu laikā informētu iedzīvotājus, ieinteresētās personas, valdības un iestādes par minēto diskusiju nolūkā gūt iedvesmu ES stratēģiskās programmas 2019.–2024. gadam sagatavošanai un nākamā Eiropas Komisijas priekšsēdētāja prioritāšu noteikšanai.

Visu trīs scenāriju pamatā ir kopīgs pieņēmums, ka ES dalībvalstis, uzņēmumi un pilsoniskā sabiedrība lielā mērā atzīst to, ka ir vajadzīga stingrāka apņēmība, lai modernas ekonomikas, tīras vides un mūsu iedzīvotāju labklājības interesēs Eiropas Savienība un pasaule spētu nodrošināt ilgtspējīgu nākotni un līdz 2030. gadam un laikposmā pēc tam sasniegtu ilgtspējīgas attīstības mērķus, vienlaikus gādājot par apdzīvojamu planētu.

Vienprātība valda arī par to, ka, kaut arī ilgtspējas darbībām ir vajadzīgi pasākumi Eiropas mērogā, tomēr beigu beigās patiesi sekmīgi mēs varam būt tikai tad, ja izmantosim globāla mēroga pieeju. Turklāt, lai Eiropas Savienība arī turpmāk varētu uzplaukt kā labklājību baudošs kontinents, ievērojamām jaunattīstības pasaules daļām ir vajadzīgs atbalsts ekonomiskās un sociālās atpazīšanas pārvarēšanai. Līdzīgā kārtā atbalsts jaunattīstības valstu ekonomisko progresam virzībā uz ilgtspējīgas attīstības mērķiem palīdz īstenot arī daudzas un dažādas ES stratēģiskās intereses, piemēram, samazināt neatbilstīgu migrāciju. Ilgtspējīgas attīstības mērķi, zem kuriem parakstījušās 193 valstis, ir vislabākais un vismodernākais pasaules mēroga visaptverošais pamats, uz kā balstīt mūsu darbu.

Tagad Eiropā notiek diskusija par to, ko darīt un kā to darīt. Minētajos trīs scenārijos ir izklāstīti dažādi risinājumi, taču to pamatā ir pieņēmums, ka Eiropas Savienībai ir lielas konkurences priekšrocības uzņemties vadošo lomu pasaulē un sekmīgi ieņemt aizsācējas pozīciju. Šie scenāriji nav nedz ierobežojoši, nedz preskriptīvi. To mērķis ir piedāvāt dažādas idejas un rosināt diskusijas un pārdomas. Iespējamais iznākums, visticamāk, būtu atsevišķu katra scenārija elementu kombinācija.

1. scenārijs. Visaptveroša ES IAM stratēģija, lai virzītu Eiropas Savienības un tās dalībvalstu darbības

Viens no pasākumiem, kā reaģēt uz izaicinājumiem, ar kuriem mēs saskaramies, ir šāds: augstākajā ES politiskajā līmenī apstiprināt pasaules mērogā saskaņotos ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM) kā Eiropas Savienības un tās dalībvalstu visaptverošos stratēģiskos politikas mērķus. Šāda pieeja atbilstu ieteikumam, ko sniegusi Augsta līmeņa daudzpusēju ieinteresēto personu platforma ilgtspējīgas attīstības mērķu jomā.

Saskaņā ar šo scenāriju Apvienoto Nāciju Organizācijas programma 2030. gadam un ilgtspējīgas attīstības mērķi būtu mūsu ceļrādītājs un karte un tādējādi noteiktu stratēģisko satvaru Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm.

Tiktu īstenota un efektīvi koordinēta Eiropas Savienības un dalībvalstu, tostarp

reģionālo un vietējo iestāžu, stratēģiska rīcība. Visos pārvaldības līmeņos tiktu sekmēta vienota pieeja, cieši sadarbojoties ar visām ieinteresētajām personām. Tas ietvertu spēcīgu elementu ES attiecībās ar trešām valstīm ar mērķi pastiprināt starptautisko darbību ilgtspējas jomā.

Tas nozīmē arī to, ka tiktu izveidots (tostarp Eiropas Komisijas iekšējā pārvaldībā) “Eiropas process politikas koordinēšanai ilgtspējīgas attīstības mērķu jomā”, lai regulāri novērtētu un uzraudzītu īstenošanā gūto progresu, atspoguļojot ilgtspējīgas attīstības mērķu transversālo raksturu un savstarpējo savienojamību.

Ko tas varētu nozīmēt praksē?

- ✓ ES līmenī ir definēti konkrēti IAM īstenošanas mērķi, un Komisija, Eiropas Parlaments un Padome īsteno visaptverošu ES IAM stratēģiju;
- ✓ valstu līmenī tiek izstrādātas visaptverošas valsts stratēģijas ilgtspējīgas attīstības mērķu jomā;
- ✓ Komisija ierosina un Eiropadome apstiprina konkrētus un laikā ierobežotus mērķrādītājus 2030. gadam;
- ✓ princips “ilgtspēja pirmajā vietā” ir integrēts ES un tās dalībvalstu labāka regulējuma programmās;

Ko tas varētu nozīmēt praksē?

- ✓ tiek izveidots un koordinēts (piemēram, Eiropas pusgada ietvaros) mehānisms, ar kura palīdzību ziņo par ES un dalībvalstu līmenī gūto progresu IAM jomā un uzrauga to;
- ✓ tiek stiprināta daudzpusēju ieinteresēto personu platformas IAM jomā nozīme, paredzot šai platformai konkrētu lomu ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanas uzraudzībā;
- ✓ ES vēl vairāk pastiprina savu ārējo darbību ilgtspējas jomā un vērš visus ārpolitikas pasākumus uz ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu.

Plusi un mīnusi

- + Visā Eiropas Savienībā tiek izveidots spēcīgs un kopīgs pozitīvs redzējums par ilgtspējīgu Eiropas nākotni;
- + tiek stiprināta politiskā atbildība un uzlabota koordinācija starp visiem pārvaldības līmeņiem Eiropas Savienībā, un, ņemot vērā konstatēto ES izaicinājumu pārrobežu raksturu, tiek nodrošināta labāka iespēja izpildīt Apvienoto Nāciju Organizācijas programmu 2030. gadam un panākt Eiropas Savienībā zaļu un iekļaujošu izaugsmi;
- + starptautiskā līmenī tiek sūtīts spēcīgs signāls, ka Eiropas Savienība ir pilnībā apņēmusies pildīt savas starptautiskās saistības, kā arī īstenot Apvienoto Nāciju Organizācijas programmu 2030. gadam un gan iekšēji, gan ārēji sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus;
- + skaidra un pārredzama saziņa un sadarbība ar ieinteresētajām personām;
- risks, ka šī pieeja nav pietiekami pielāgota atsevišķu dalībvalstu īpatnībām un problēmām, jo stratēģiskajā satvarā nav iespējams ņemt vērā visas atšķirības;
- ņemot vērā to, ka daudzās dažādajās IAM jomās ir sarežģīti vienoties par ES mēroga mērķrādītājiem, pastāv risks, ka tā vietā, lai konkrētās politikas jomās virzītos uz priekšu visos līmeņos, tādējādi panākot reālas izmaiņas, daudz laika tiks veltīts stratēģijas izstrādei.

2. scenārijs. Komisija turpina integrēt ilgtspējīgas attīstības mērķus visās attiecīgajās ES politikas jomās, taču nenodrošina dalībvalstu rīcību

Saskaņā ar šo scenāriju ilgtspējīgas attīstības mērķi arī turpmāk būs iedvesmas avots mūsu politisko lēmumu pieņemšanā attiecībā uz ES politikas veidošanu un virzīs ES izaugsmes stratēģijas izstrādi laikposmam pēc 2020. gada, vienlaikus nenosakot par pienākumu ES dalībvalstīm kopīgi īstenot ES apņemšanās IAM jomā.

Eiropas Komisijā tas varētu nozīmēt, ka vienam kolēģijas loceklim tiek piešķirta plaša atbildība par “ilgtspēju”. Šis komisārs varētu turpināt strādāt kopā ar citiem komisāriem īpašā projekta grupā, kurā iesaistīti visi komisāri. Lai nodrošinātu politikas saskaņotību, būtu jācenšas panākt ciešu sadarbību ar citām komisāru darba grupām.

Izmantojot savu labāku regulējuma programmu, Komisija turpinātu īstenot iekļaujošu un uz pierādījumiem balstītu lēmumu pieņemšanas procesu. Apvienojumā ar ilgtspējīgas attīstības mērķu spēcīgāku integrēšanu Eiropas pusgadā atbilstīgi ES izaugsmes stratēģijai laikposmam pēc 2020. gada šis scenārijs nozīmētu to, ka ES politikas saskaņotība tiek pastiprināta un tiek nodrošināts, ka Eiropas Savienība tuvinās ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

Tomēr šāda pieeja dotu lielāku rīcības brīvību dalībvalstīm un reģionālajām un vietējām iestādēm izlemt, vai un kā pielāgot savu darbu, lai konsekventi sasniegtu ilgtspējīgas attīstības mērķus.

Ko tas varētu nozīmēt praksē?

- ✓ Ilgtspējīgas attīstības mērķi tiek izmantoti, lai virzītu ES izaugsmes stratēģijas izstrādi laikposmam pēc 2020. gada, galveno uzmanību veltot jomām ar vislielāko ES pievienoto vērtību, piemēram, aprites ekonomikai, pētniecībai un inovācijai, nodarbinātībai un sociālajai iekļaušanai, klimatam un enerģētikai, pārtikas sistēmām, lauksaimniecībai un zemes izmantošana, kā arī kohēzijas politikai;
- ✓ ilgtspējīgas attīstības mērķu integrēšana, izmantojot ES rīcībpolitikas un darbības, kā arī labāka regulējuma programmu, kas pielāgota, lai tā atbilstu specifiskajam ES kontekstam, proti, kompetences dalīšanai ar dalībvalstīm;
- ✓ daudzgadu finanšu shēma (DFS) tiek izmantota, lai sniegtu daļu no vajadzīgā papildu finansējuma nolūkā īstenot ilgtspējas integrēšanas pieeju; dalībvalstis apņemas darīt to pašu;
- ✓ ilgtspējīgas attīstības mērķi un attiecīgie ES mērķi tiek iekļauti Eiropas pusgada procesā, ja tie attiecas uz izaugsmes stratēģiju laikposmam pēc 2020. gada;
- ✓ gadījumā, ja un kad tiek modernizēti ES brīvās tirdzniecības nolīgumi un risinātas sarunas par turpmākiem tirdzniecības nolīgumiem, tirdzniecības un ilgtspējas sadaļas vajadzības gadījumā tiek pastiprinātas un efektīvi īstenotas;
- ✓ ES uzrauga ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu, izmantojot *Eurostat* sagatavotu analīzi (kas tiks pilnveidota) par IAM īstenošanā gūto progresu; dalībvalstis sagatavo ikgadējus valsts uzraudzības ziņojumus;
- ✓ dalībvalstis saglabā galveno atbildību attiecībā uz ziņošanu par IAM īstenošanu; papildus tam Eiropas Komisija izstrādā ES ziņojumu par progresu, kas starptautiskajā līmenī ir gūts IAM īstenošanā; šis ziņojums tiek iesniegts ANO Augsta līmeņa politiskajam forumam ilgtspējīgas attīstības jautājumos.

Plusi un mīnusi

- + Tā kā jomas, kas Eiropas Savienībai ir vissvarīgākās ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai, kopumā ir skaidras, Eiropas Savienība var koncentrēties uz stratēģisko prioritāšu noteikšanu un konkrētu rezultātu panākšanu jomās, kurām ir vislielākā ES pievienotā vērtība;
- + lēmumu pieņemšana ES līmenī ir ātrāka, un sarunās par stratēģiskām prioritātēm valda lielāka vienprātība;
- + Eiropas Savienība joprojām ir Apvienoto Nāciju Organizācijas programmas 2030. gadam un ilgtspējīgas attīstības mērķu aizstāve globālā mērogā;
- ilgtspējīgas attīstības jomā būtu grūtāk nodrošināt politikas saskaņotību starp ES politikas virzieniem, kā arī starp ES un valstu līmeņa politiku;
- risks, ka Eiropas Savienība un tās dalībvalstis kopumā nevar izpildīt saistības ilgtspējas jomā un ka nav iespējams panākt rīcību no dalībvalstu puses;
- atsevišķu dalībvalstu darbības konkrētās svarīgās jomās (nevis spēcīgāka koordinēta rīcība ES līmenī) varētu negatīvi ietekmēt vienoto tirgu un globālo konkurētspēju;
- risks, ka varētu izveidoties neatbilstība starp ES politisko apņemšanos sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus un faktiskajiem rezultātiem.

3. scenārijs. Lielākas uzmanības pievēršana ārējai darbībai, vienlaikus konsolidējot ES līmenī pašreizējos ilgtspējas mērķus

Ilgspējīgas attīstības mērķu kontekstā prioritāte tiktu piešķirta ārējai darbībai. Tā kā Eiropas Savienība jau ir līdere daudzos ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem saistītajos aspektos, lielāku uzmanību varētu veltīt tam, lai palīdzētu pārējai pasaules panākt tādu pašu līmeni, vienlaikus veicot uzlabojumus ES līmenī.

Patiecoties spēcīgām sociālās labklājības sistēmām, mūsu sociālā tirgus ekonomika ir kļuvusi par ES preču zīmi un ļāvusi ES dalībvalstu ekonomikām radīt pārticību un plaša apmēra labklājību. ES vides standarti jau tagad ir vieni no visaugstākajiem pasaulē, un mūsu uzņēmumi ir vadošajās pozīcijās salīdzinājumā ar konkurentiem citviet pasaulē. Eiropas Savienību arī uzskata par brīvības un demokrātijas bastionu ar stabilām iestādēm, kas balstās uz tiesiskumu, kā arī ar aktīvu pilsonisko sabiedrību. Tāpēc ES varētu pieņemt lēmumu, izmantojot daudzpusējas sarunas un tirdzniecības nolīgumus, vēl vairāk popularizēt savus pašreizējos vides, sociālos un pārvaldības standartus.

Eiropas Savienība varētu arī vēl vairāk pastiprināt sadarbību ar svarīgākajām starptautiskajām organizācijām un forumiem, piemēram, Apvienoto Nāciju Organizāciju, tostarp Starptautisko Darba organizāciju, Pasaules Tirdzniecības organizāciju un G20, kā arī ar daudzpusējo vides nolīgumu uzraudzības struktūrām, lai tādējādi veicinātu uz vērtībām balstīto ES ārpolitikas programmu.

Prioritāte arī turpmāk būs ES nostājai – atbalsts multilaterālismam, kura pamatā ir Apvienoto Nāciju Organizācija, – un pārredzamām un uzticamām starptautiskām attiecībām.

Ko tas varētu nozīmēt praksē?

- ✓ Tiek turpināta ilgtspējīgas attīstības mērķu integrēšana ES ārējā politikā, atzīstot dažādās partneru vajadzības un intereses, savukārt iekšējie pielāgojumi ir ierobežotāki;
- ✓ ES iesniedz Apvienoto Nāciju Organizācijai regulārus un detalizētus ziņojumus par progresu, kas ES ārējā darbībā ir gūts saistībā ar IAM īstenošanu starptautiskajā līmenī, un nodrošina šā progresa uzraudzību;
- ✓ gadījumā, ja un kad tiek modernizēti ES brīvās tirdzniecības nolīgumi un risinātas sarunas par turpmākiem tirdzniecības nolīgumiem, tirdzniecības un ilgtspējas sadaļas vajadzības gadījumā tiek pastiprinātas un efektīvi īstenotas;
- ✓ pastiprināti tiek īstenota globālā ES ārpolitikas un drošības politikas stratēģija un jaunais Eiropas Konsenss par attīstību;
- ✓ tiek sekmēta pastiprināta Eiropas politika aizsardzības, kosmosa, drošības un migrācijas jomā, kas ļauj īstenot uzlabotu ārpolitikas programmu par labu ilgtspējīgai attīstībai;
- ✓ tiek pastiprināti jauni ilgtspējīgas finansēšanas un attīstības veidi, piemēram, ārējo investīciju plāns.

Plusi un mīnusi

- + Eiropas Savienība koncentrē savus resursus uz tām valstīm vai reģioniem, kuriem tie visvairāk vajadzīgi; vienlaikus – ar IAM integrēšanas palīdzību – tā veic korekcijas ES politikā, neveidojot īpašu stratēģisko satvaru;
- + ES ārējā darbība atbilst tās mērķiem, proti, veicināt pasaulē ilgtspēju, demokrātiju, cilvēktiesības, tiesiskumu un pamatbrīvības;
- risks, ka laikā, kad multilaterālisms ir pakļauts spiedienam, šāda pieeja gan vietējā, gan globālā mērogā kaitētu ES politiskajai ticamībai un vadošajai lomai saistībā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas programmu 2030. gadam un ilgtspējīgas attīstības mērķiem. Viena no svarīgākajām Apvienoto Nāciju Organizācijas 2030. gada programmas (ko ES aktīvi sekmējusi) iezīmēm ir tas, ka šī programma ir universāla;
- Eiropas Savienībai iet secen iespēja izstrādāt tādu pozitīvu redzējumu par Eiropas nākotni, kura pamatā ir ilgtspēja;
- Eiropas Savienība neizmanto savas aizsācējas pozīcijas sniegto priekšrocību, lai ieviestu ES ilgtspējas standartus, kurus piemērotu citviet pasaulē, un pastāv risks, ka ilgtspējīgas izaugsmes radītos ieguvumus izmantos citi globālā tirgus dalībnieki;
- pastāv risks, ka, vienīgi konsolidējot pašreizējo ES politiku IAM jomā, netiks apmierinātas pieaugošās iedzīvotāju cerības un gaidas.